

Bakalářská práce

Městečko na uranu. Proměny města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu.

Studijní program:

B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání

Studijní obory:

Dějepis se zaměřením na vzdělávání
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce:

Alexandra Šulcová

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.
Katedra historie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Městečko na uranu. Proměny města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu.

<i>Jméno a příjmení:</i>	Alexandra Šulcová
<i>Osobní číslo:</i>	P20000689
<i>Studijní program:</i>	B0114A300071 Dějepis se zaměřením na vzdělávání
<i>Specializace:</i>	Dějepis se zaměřením na vzdělávání Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
<i>Zadávací katedra:</i>	Katedra historie
<i>Akademický rok:</i>	2022/2023

Zásady pro vypracování:

Jádrum bakalářské práce bude sledování urbanistického a demografického vývoje města Stráž pod Ralskem v době objevení a těžby uranových rud v okolí města. Výsledný obraz bude založen zejména na archivním výzkumu dosud nezpracovaných fondů státního podniku DIAMO (SOKA Česká Lípa, f. Stráž pod Ralskem) a dalších relevantních fondů dochovaných v uvedeném archivu, případně též v komparaci s dokumenty přístupnými v Národním archivu, a na rešerši dobových periodik (Zpravodaj uranových dolů, Nástup aj.). Tyto zdroje pak autorka doplní na základě rozhovorů s pamětníky připravených dle standardních metod orální historie.

Výstupem práce bude obraz urbánního a demografického vývoje lokality, který byl silně narušen diskontinuitou osídlení po 2. světové válce a následně podpořen socialistickým zřízením v souvislosti s pokusem o vybudování nového hornického centra spjatého s těžbou uranových rud v okolí Stráže pod Ralskem. Tento záměr, v mnoha ohledech přeexponovaný a nedokončený, měl zásadní dopad na proměnu někdejšího lázeňského letoviska. Autorka se na základě uvedených zdrojů pokusí tuto proměnu zachytit na dílčích motivech odkazujících k budování technokratické urbánní utopie reálného socialismu (nedokončený projekt nemocnice aj.).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

Literatura:

KAFKA, Jan a et al. *Rudné a uranové hornictví České republiky*. Stráž pod Ralskem: Anagram, 2003. ISBN 80-86331-67-9.

LEPKA, František. *Český uran 1945-2002: neznámé politické a hospodářské souvislosti*. Liberec: Knihy 555, 2003. ISBN 80-86660-05-2.

SLEZÁK, Jan. Historie těžby uranu v oblasti Stráže pod Ralskem v severočeské křídě a hydrogeologii. *Sborník geologických věd*. Praha: ČGU, 2001, s. 5-36. ISBN 80-7075-520-2. ISSN 0036-5289.

SPURNÝ, Matěj. *Most do budoucnosti: Laboratoř socialistické modernity na severu Čech*. Praha: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3332-9.

VANĚK, Miroslav a MÜCKE Pavel. *Třetí strana trojúhelníku*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3332-9.

VELFL, Josef – CÍLEK, Václav a kol., *Uranová Příbram*, Praha: Dokořán, 2022, ISBN 978-89-7675-067-8.

VOJTÍŠKOVÁ, Marie – VOJTÍŠEK Břetislav. *Stráž pod Ralskem: Obrazy z dějin města*. Česká Lípa: END, 2002. ISBN 80-901955-7-1.

Vedoucí práce:

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.

Katedra historie

Datum zadání práce:

15. srpna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 24. dubna 2024

L.S.

doc. PaedDr. Aleš Suchomel, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Milan Svoboda, Ph.D.
garant studijního programu

V Liberci dne 26. srpna 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Ráda bych poděkovala archivářkám Mgr. Barboře Sladkovské z Podnikového archivu DIAMO a Jaroslavě Jarolímkové ze Státního okresního archivu v České Lípě za jejich čas a úsilí najít vše, co jejich archivy k tématu práce schraňují. Dále bych chtěla poděkovat Odboru výstavby města Stráž pod Ralskem za přístup k materiálům uloženým v jejich archivech. Děkuji také všem narátorům za poskytnuté vzpomínky. V závěru patří poděkování vedoucímu této práce PhDr. Milanu Ducháčkovi Ph.D. za nasměrování původního nápadu do zdárného cíle.

Anotace

Tato bakalářská práce se věnuje komplexnímu vývoji města Stráž pod Ralskem v letech, kdy se v okolí města těžila uranová ruda. Jedná se tedy o roky 1965 až 1989. V první části práce je rozebrána metoda orální historie, na jejímž základě jsou informace o vývoji města doplněny. Zde je popsána také legislativa, kterou práce při využití narátorů musí dodržet. Dále je zde vypracovaná část o archivních materiálech a jejich stavu. Druhá část práce se věnuje sumarizaci archivního výzkumu, který popisuje vývoj dílčích částí města doplněných právě o informace získané od pamětníků.

Klíčová slova

Stráž pod Ralskem – výstavba města – Uranové doly Hamr – těžba uranu – orální historie – narátor

Annotation

This bachelor's thesis is devoted to the complex development of the town of Stráž pod Ralskem during the years when uranium was mined in close proximity of the town, meaning the years from 1965 to 1989. The first part of the thesis focuses on oral history method which is used to complement the archive study. Strict legislative rules must be followed when interviewing narrators, these rules are described in first chapter. The thesis also contains a section on archival materials and their condition. The second part of the thesis is devoted to compiling different parts of archival research, which describes the development of parts of the town, and which is broadened by information obtained from the narrators.

Key words

Stráž pod Ralskem – construction of a town – Uranové doly Hamr – uranium mining – oral history – narrator

Obsah

Seznam obrázků	6
Seznam použitých zkratk a symbolů	6
Úvod	7
1. Metoda orální historie	8
1. Orálně-historický výzkum	8
1.1. Metody rozhovoru.....	9
1.2. Předmět výzkumu a otázky na narátory.....	9
1.3. Kontaktování narátorů a jejich výběr.....	10
1.4. Legislativa a etika v rámci orálně-historického výzkumu	13
1.5. Protokol rozhovoru	13
2. Archivní materiály	14
2. Nástin historie města Stráž pod Ralskem	15
2.1. Od prvních zmínek do 20. století.....	15
2.2. Stráž pod Ralskem jako výletní letovisko.....	18
2.3. Česko-německé vztahy	19
2.4. Odsun německého obyvatelstva.....	20
2.5. Zemědělská a rekreační oblast 50. a 60. let	21
3. Městečko na uranu	23
3.1. Vývoj těžby ve Strážské oblasti a založení podniku UD Hamr.....	23
3.1.1. Sociální politika UD Hamr	26
3.1.2. Dopad na životní prostředí.....	27
3.2. Výstavba města po objevení uranu	29
3.2.1. Ubytování a panelová sídliště	30
3.2.2. Poliklinika.....	34

3.2.3.	Občanská vybavenost	36
3.2.4.	Doprava a autobusové nádraží	42
3.2.5.	Společenské vyžití	44
3.2.6.	Sport.....	46
3.2.7.	Věznice Stráž pod Ralskem	49
3.3.	Vojenský prostor Ralsko.....	51
	Závěr	54
	Seznam použitých zdrojů	57
	Archiválie.....	57
	Bibliografie	59
	Fotografie.....	60
	Internetové zdroje	61
	Periodika	62
	Rozhovory.....	63
	Zákony	63
	Seznam příloh.....	64
	Přílohy.....	65

Seznam obrázků

Obrázek 1: Koupaliště Horka ve 20. letech.....	18
Obrázek 2: Porovnání chemické a hlubinné těžby	25
Obrázek 3: Proměna města Stráž pod Ralskem	31
Obrázek 4: Proměna Mimoňské ulice	32
Obrázek 5: Proměna dnešního náměstí před Poliklinikou.. ..	34
Obrázek 6: Proměna zástavby v oblasti Nákupního střediska.	41
Obrázek 7: Vodní lyžování ve Stráži 1984	46
Obrázek 8: Dana Zátopková na Maratónu LAMACĚ 1985	48

Seznam použitých zkratk a symbolů

ATE – k. k. privilegierte Aussig-Teplitzer Eisenbahn-Gesellschaft (Ústecko-teplická dráha)

ONV – Okresní národní výbor

ROH – Revoluční odborové hnutí

SNV – Sbor nápravné výchovy

TJ – Tělovýchovná jednota

UD Hamr – Uranové doly Hamr

UP – uranový průmysl

ÚSNV – Ústav nápravné výchovy

VÚ – vojenský újezd

ZDŠ – základní devítiletá škola

Úvod

K dávné historii města Stráž pod Ralskem již bylo sepsáno více publikací, k modernímu vývoji se ale zatím žádný historický výzkum nevedl. Právě působení Uranového průmyslu však v okolí zapříčinilo velmi prudký rozvoj obce a naprosto změnilo ráz původně turistického střediska. Tato práce se proto věnuje urbanistickému a demografickému rozvoji, který byl způsobem příchodem Československého uranového průmyslu do oblasti.

Cílem této bakalářské práce je vytvořit komplexní obraz této proměny, která se bude opírat zejména o archivní materiály z dosud nezpracovaných fondů státního podniku DIAMO a dalších relevantních archivních fondů. Dobový kontext k událostem proměny města dodá periodikum *Zpravodaj uranových dolů*. Sledovaný vývoj je ohraničený vstupem Uranového průmyslu do města v 60. letech 20. století a končí v období sametové revoluce, nejpozději však ukončením těžby na počátku 90. let minulého století.

Badatelskou metodou této práce je orální historie, na jejímž základu byly vedeny rozhovory s pamětníky. Těžba byla ukončena před zhruba třiceti lety, velká část pamětníků této doby je již v důchodovém věku. Čas je bohužel neúprosný, a tak právě teď nastává nejvyšší doba tyto pamětníky vyslechnout a jejich vzpomínky uchovat.

Tato práce je rozdělena do tří kapitol. Badatelská metoda orální historie je popsána v první kapitole. Jedná se o kvalitativní metodu, která se věnuje především „malým dějinám“. Mezi ty se řadí právě životy vybraných pamětníků v době těžby uranu v okolí Stráže. Druhá kapitola je věnována zasazení města do historického kontextu. Čtenář v ní zjistí, jak se město vypořádalo s odsunem německých obyvatel a jak došlo k vytvoření věhlasné rekreační oblasti. Poslední kapitola s názvem Městečko na uranu odkazuje na název této práce. Zachycuje vývoj města po objevení uranové rudy v lokalitě a investice spojené s příchodem ČSÚP. Právě tato kapitola je doplněna o rozhovory s pamětníky, které celou proměnu dokreslují.

Motivací tvorby této práce byl původně osobní zájem, v dětství jsem měla možnost poslouchat vzpomínání svého dědečka na „původní“ Stráž. Tento zájem nakonec přerostl v tvorbu bakalářské práce a věřím, že bude přínosem pro další studium vývoje města a života občanů Stráže pod Ralskem.

1. Metoda orální historie

Metoda orální historie je kvalitativní metoda, která se zaměřuje na tzv. malé dějiny, dějiny „psané zdola“ či rozměr každodennosti. Oproti klasickým přístupům jako dějiny politické či hospodářské se věnuje spíše jednotlivci a jeho prožitku a nesnaží se dějiny zobecnit.¹

Kvalitativní výzkum, ze kterého orální historie vychází, je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání příslušného sociálního nebo lidského problému. Jedná se o stále proměňující se výzkum. Badatel vyhledává a analyzuje nové informace, které přispějí k osvětlení výzkumných otázek. Badatel pracuje většinou v terénu. Analýza a sběr dat probíhají současně. Badatel sbírá data, následně provede jejich analýzu a rozhoduje se které data potřebuje a poté začne s dalším sběrem dat a novou analýzou. Výzkumná metoda pomocí interview, použita v této práci, pomáhá k porozumění zkušenosti jedinců.²

1. Orálně-historický výzkum

Počátky metody patří do Spojených států, kde novinář Allan Nevins přišel s myšlenkou systematicky mapovat život Američanů pomocí rozhovorů. V českých zemích se metoda začala postupně používat po Sametové revoluci a je spojena se vznikem Ústavu pro soudobé dějiny, jejímž účelem bylo systematické pořizování soudobé dokumentace. První rozhovory byly vedeny se zakladateli Občanského fóra.³

Jádrem orálně-historických výzkumů je paměť. Poznatky badatel získává na základě ústního sdělení osob, které byli účastníky či svědky události, kterou badatel zkoumá. Informace získané v rozhovoru procházejí u narátora prizmatem jeho prožitků, vliv má též stav jeho paměti a motivace příběhů vyprávět. Orálně-historický výzkum pak může být kritizován na základě problému s objektivitou. Badatel v orálně-historickém výzkumu však nepocituje problém v nedostatku tzv. objektivních fakt, ale oceňuje novou kvalitu a pohledy zpřístupněné orální metodou. Objektivně nejlepší bádání v historii pak používá kombinaci všech pramenů, od písemných po orální.⁴

---

¹ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5, s. 14-17.

² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4, s. 50-51.

³ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, pozn. 1, s. 36, 95-98.

⁴ VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0718-3, s. 6-7.

1.1. Metody rozhovoru

V orálně-historickém výzkumu se nejčastěji používají dva základní postupy. Interview a životní příběh. V interview je struktura rozhovoru dána pomocí sekvence otázek. Interview se často váže k určité historické době, kterou tazatel prožil. Často je užíván tzv. semistrukturovaný rozhovor. Tazatel při interview respektuje prožitek dotazovaného, ale snaží se ho svými otázkami udržet u daného tématu. Životní příběh je na druhé straně založen na zcela volném vyprávění. Vyprávění je často vedeno ve více sezení a je vymezeno období života narátora. Před počátkem rozhovoru by se měl tazatel dobře orientovat ve svém výzkumném tématu a měl by být seznámen s osobní a sociální situací dotazovaného pro zabránění dezinterpretace jeho výkladu.⁵

V této práci bude využit postup interview.

1.2. Předmět výzkumu a otázky na narátory

Tento výzkum se věnuje pohledu pamětníků na vývoj a proměnu města Stráž pod Ralskem v době těžby uranu. Výpovědi mají komplexně doplnit život ve společnosti horníků a pracovníků v uranovém průmyslu v socialistické době.

Okruhy otázek se snaží zachytit celkovou atmosféru života, která ve Stráži pod Ralskem ve vybrané době panovala. První okruh otázek se věnoval příchodu narátorů do města. Jejich motivaci, proč se rozhodli do města přijít. Dalším okruhem byla práce, které se v té době věnovali. Zda ta práce byla adekvátně ohodnocena, či jestli práce odpovídala jejich dosaženému vzdělání. Jestli jejich práce nabízela nějaké benefity, jaká byla pracovní doba a další. Otázce stavbě města se věnoval třetí okruh. Jak vnímali stavbu nového panelového města. Jakým způsobem se k novým bytům dalo dostat, kdo měl nárok je obývat. Zda narátoři měli pocit, že je ve městě komplexní sociální zázemí. Jestli by ve městě dost obchodů, lékařů nebo míst ve školce. Následně se otázky věnovaly životnímu stylu. Jak se jim v té době žilo, jaká byla pocitově životní úroveň. Čemu se věnovali ve volném čase, jak UD Hamr volný čas reflektoval jejich zaměstnavatel. Velkým okruhem bylo soužití občanů ve městě. Nacházela se zde velká menšina ruských vojáků ve Vojenském újezdu Ralsko, dále byla ve městě komise pro Romské obyvatelstvo. Součástí byla i snaha zjistit, jaké vztahy měli občané mezi sebou či kde se občané setkávali. V neposlední řadě se rozhovor věnoval i snaze ochrany životního prostředí. Zda narátoři vnímali snahu ochránit je a životní prostředí jak od UD

---

⁵ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, pozn. 1, s. 140-149.

Hamr, tak přímo ve městě. Na závěr mě zajímal názor z dnešního pohledu. Jak vnímají město dnes, když jsou uranové doly z větší části zavřené.

Otázky, které byly pro některé narátory náročné odpovědět se zabývaly ochranou životního prostředí a občasně pak i ty otázky zaměřené na soužití občanů ve městě. O existenci komise pro romské obyvatelstvo část narátorů ani nevěděla. Na jedinou otázku byla mezi narátory shoda, a to jaký měli v zaměstnání, popřípadě třídní kolektiv. Všechny získané odpovědi byly pozitivní a velmi často vyjádřené slovem „výborný“. To může souviset se selektivní pamětí jednotlivých narátorů. Každé vyprávění je rekonstrukcí minulosti z dnešního pohledu. Lidé si mohou do minulosti promítat něco, co jim dnes chybí. Idealizace minulosti je pak běžná forma projevu nostalgie.

1.3. Kontaktování narátorů a jejich výběr

Tazatel si na základě svých znalostí vytipuje osoby, s nimiž hodlá vést rozhovor. Ještě před kontaktováním narátora je nutné znát motivaci a důvody pro jeho oslovení a jeho někdejší veřejné postavení (politická příslušnost, profese, společenský status...). Tazatel se většinou již během studia materiálů dostane k povědomí o významu různých osob. Lze také využít metodu „snowball“, kdy při oslovení prvních narátorů získáme jména dalších vhodných osob.⁶

Pro kontaktování osob v této práci byly použity obě možnosti. Určité narátory jsem kontaktovala prostřednictvím vlastních známostí přímo ve městě. Jeden starousedlík bohužel zemřel před možností pořízení rozhovoru. Pomocí „sněhové koule“ jsem vytipovala několik osobností, které by pro výzkum bylo vhodné vyzpovídat. Většina oslovených mi pak dala kontakt na další možné zájmové osoby. Na základě kontaktu informačního centra Stráž pod Ralskem jsem získala jeden kontakt. Skrze Hornicko-historický spolek pod Ralskem jsem získala kontakt na další dva narátory. Návštěvou Základní školy Stráž pod Ralskem se mi podařilo získat jeden kontakt. Další dva narátory k této práci se podařilo získat skrze zájmovou skupinu TJ Přetejk. Tři narátory jsem měla možnost kontaktovat skrze rodinného příbuzného. Jednoho narátora jsem pak poznala během návštěvy Vlastivědného muzea a galerie v České Lípě, kde dnes provází. Jedna narátorka byla partnerkou rodinného příslušníka. Celkem bylo vyslechnuto jedenáct narátorů.

---

⁶ VANĚK, Miroslav, pozn. 4, s. 21-23.

Během výběru musí tazatel také hlídat úskalí svého výběru. Pokud je narátor z blízké skupiny tazatele, je možné, že rozhovor bude až příliš otevřený nebo bude mít narátor pocit, že nemusí mluvit o všem, neboť tazatel to „již zná“.⁷ Naopak u kontaktu cizích osob může dojít ke zdrženlivost například z důvodu zatrpklosti k vlastní minulosti. Pozor je také potřeba dát na příliš ochotné až přehnaně aktivní narátory.⁸

Výběr narátorů jsem zakládala primárně na rozdílných profesích, které ve Stráži pod Ralskem vykonávali. Zajímal mě důvod jejich příchodu, pohled na vývoj města a pohled na jejich individuální pohled na soužití občanů ve městě. Dále se rozhovory zabývaly společenským vyžitím či občanskou vybaveností. V neposlední řadě pak byl diskutován názor na tehdejší snahy ochrany životního prostředí.

Protože se jedná o menší město, docházelo během práce k rozhovorům s pamětníky, kteří si mě pamatovali z dětství, popřípadě znali nějakého rodinného příslušníka. Proto jsou některé rozhovory vedené neformálním tykáním. Během výběru narátorů jsem narazila na genderový problém. Zatímco muži většinou bez větších ostychů přijali nabídku, ženy měly strach, že jejich výpověď nebude pro tuto práci přínosná a potřebná. Jedna žena dokonce odmítla nabídku seznamovací schůzky.

V následující tabulce je seznam narátorů se základními informacemi o nich.

---

⁷ NOSKOVÁ, Jana. *Biografická metoda a metoda orální historie: na příkladu výzkumu každodenního života v socialismu*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha – pracoviště Brno, 2014. ISBN 978-80-87112-84-7, s. 46-47

⁸ VANĚK, Miroslav, pozn. 4, s.22.

Jméno narátora	Bydliště	Zaměstnání v průběhu těžby uranu	Současné zaměstnání
Eduard Horčík	Máchova 359, Stráž pod Ralskem, 471 27	Báňský inženýr, Manažer kvality systému v k. p. UD Hamr	Důchodce
Hana Voříšková	Hornická 322, Stráž pod Ralskem, 471 27	Žačka	Učitelka na ZŠ
Jan Šebek	Hornická 319, Stráž pod Ralskem, 471 27	Horník k. p. UD Hamr	Důchodce
Jana Kallistová	Máchova 361, Stráž pod Ralskem, 471 27	Učitelka ZDŠ Jablonné v Podještědí, poté ZDŠ Stráž pod Ralskem	Důchodkyně
Jaroslav Adam	Dubnice 13, 471 26	Horník, Báňský záchranný k. p. UD Hamr	Důchodce
Jaroslava Adamová	Dubnice 13, 471 26	Kreslička map v k. p. UD Hamr	Důchodkyně
Leoš Kallista	Máchova 361, Stráž pod Ralskem, 471 27	Technický rozvoj k. p. UD Hamr	Pracující důchodce – Projektová příprava, DIAMO s. p.
Ludmila Plichtová	Hornická 301, Stráž pod Ralskem, 471 27	Družinářka v ZDŠ	Pracující důchodce – Vychovatelka ZŠ
Miroslav Macák	Hornická 318, Stráž pod Ralskem, 471 27	Zámečník v k. p. UD Hamr	Důchodce
Tomáš Rychtařík	Křižany 419, 463 53	Žák	DiAMO s. p.
Vladimír Karlík	Vladimířská 2509, Česká Lípa, 470 01	Příslušník vězeňské služby	Průvodce ve Vlastivědném muzeu a galerii v České Lípě

Tabulka 1: Seznam narátorů.

1.4. Legislativa a etika v rámci orálně-historického výzkumu

Výzkum pomocí orálně-historické metody se musí podřídit základnímu právu osob na soukromí a anonymitu dle znění Zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Ten stanovuje, za jakých podmínek mohou být sbírány, uchovány a zpracovávány citlivé a osobní údaje narátorů. Za osobní údaj se považuje jakákoliv informace, ze které jde subjekt přímo či nepřímo identifikovat. Citlivé údaje jsou takové, které vypovídají o například o národnosti, politickém postoji, náboženství, sexuální orientaci, odsouzení a další informace ze kterých lze subjekt přímo identifikovat či autentizovat. Tyto údaje lze sbírat jen a pouze za souhlasu narátora.⁹ Narátor má právo souhlasu kdykoliv odvolat, popřípadě mít přání rozhovor vydat pouze anonymizovaný. To mu musí být splněno.

Dále je při realizaci rozhovoru nutné dodržet Zákon č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, který upravuje soukromá práva osob a Zákon č. 121/2000 Sb. tzv. autorský zákon.

Podle Etického kodexu České asociace orální historie, o. s. je tazatel povinen seznámit narátora s následujícím: Účel práce či výzkumu pro který narátor svůj příběh poskytuje; Práva na autorizaci rozhovoru a jeho následné uložení a publikace; Možnosti vypovídat pod pseudonymem. Tazatel je také povinen zajistit nahrávky pořízené během rozhovoru před zneužitím.¹⁰

V přílohách této práce jsou proto uvedeny souhlasy jednotlivých narátorů se zveřejněním rozhovorů a jejich využití pro tuto bakalářskou práci.

1.5. Protokol rozhovoru

Protokol rozhovoru vzniká pro zachycení kontextu vzniku výzkumných materiálů. Protokol slouží nejen badateli, ale také dalším badatelům, které rozhovory mohou používat pro další výzkum. Protokol by měl obsahovat jméno a datum narození narátora, jméno tazatele, datum a místo konání rozhovoru a název výzkumného projektu. Dále by v protokolu měly být zaznamenány charakteristické projevy narátora jako nervozita, sebejistota, otevřenost a další. Také se uvádí veškeré neobvyklé události, které během rozhovoru nastali, např. selhání techniky, přerušení a jiné. Důležité je také zaznamenat omyly u dat či jmen. Doporučuje se ihned po dokončení interview nahrát na nahrávací zařízení první dojmy a postřehy a poté je využít k sepsání a rozšíření protokolu.¹¹

---

⁹ NOSKOVÁ, Jana, pozn. 7, s. 63-64.

¹⁰ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, pozn. 1, s. 281-284.

¹¹ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, pozn. 1, s. 172-173.

2. Archivní materiály

Výzkum archivních materiálů probíhal ve Státním okresním archivu v České Lípě, v Archivu státního podniku DIAMO s. p. a překvapivě užitečným archivním zdrojem se stal také Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem. Protože se jedná o stavby stále živé, odbor výstavby musí schraňovat veškeré materiály, které byly k stavbám budov vydány. Přestože se ke všem budovám nedochovaly veškeré průvodní zprávy, kolaudační zprávy či materiály k předání hotové stavby, tak jsou v archivu nejlépe uložené a kategorizované informace ke stavbě města. Archiv původně spravoval Okrasní národní výbor v České Lípě a po Sametové revoluci byl předán odboru výstavby ve Stráži pod Ralskem.

Fond Městského národního výboru uložený v České Lípě byl zpracován v roce 2003. Řada písemností byla při předání špinavá a potrhaná. Podle protokolů prý nebyla provedena žádná skartace a většina materiálu měla být údajně uložena na půdě. Z několika zdrojů jsem ale zjistila, že materiály procházely spíše náhodnou skartací. Paní Vlasta Vidnerová vzpomínala, jak se na výboru „*hodně topilo*“. Během mé návštěvy náhodnou skartaci potvrdila i vedoucí odboru výstavby Helena Bušová, která vzpomínala, jak zaměstnanec sběrného dvora po sametové revoluci nosil na odbor archivní materiály určené k recyklaci. Ty se následně snažili částečně zachovat.

Kroniky města Stráž pod Ralskem se v průběhu 90. let ztratily. Jejich existence je doložená ve *Zpravodaji Uranových dolů*, kde je kronikář města zmíněn. První kronikář obnovených kronik z roku 1998 se tuto ztrátu snažil nahradit a sepsal velmi obsáhlou průvodní část k historii města. Kronika Uranových dolů Hamr byla psána podle jejího stavu spíše zpětně. Je ale doplněná o spoustu archivních fotografií. Kronika Základní školy ve Stráži pod Ralskem je uložena ve Státním okresním archivu v České Lípě a její pokračování pak v Základní škole Stráž pod Ralskem. Kroniky nejsou detailní, ale nedá se říci, že pouze věcné. Dobře informují o stavu školy během let 1945-1989.

Materiály uložené v Podnikovém archivu DIAMO s. p. nemají zpracované průvodce fondem jako je obvyklé ve státním archivu. Je zde ovšem rozsáhlý seznam materiálů uložený ve fondech Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram, které obsahují mapy, průvodní zprávy a studie. Ve fondu Projektový ústav uranového průmyslu Ostrov jsou uloženy převážně nákresy, které ale často nemají žádné průvodní zprávy a pro výzkum nejsou tedy příliš využitelné. Poslední fond UD Hamr schraňuje již zmíněnou kroniku, *Zpravodaj Uranových dolů* a několik brožurek k různým výročím UD Hamr.

2. Nástin historie města Stráž pod Ralskem

Město Stráž pod Ralskem se nachází v Libereckém kraji, okrese Česká Lípa v Ralské pahorkatině. Jižně od města leží vrch Ralsko (699 m. n. m.) se stejnojmennou zříceninou. Městem protéká horní tok řeky Ploučnice.¹² Rozloha města činí 21,58 km².¹³ K roku 2022 zde žilo 3 762 obyvatel.¹⁴

V této kapitole je popsán vývoj města a jeho zasazení do historického kontextu. Město bylo založeno na ortogonální základně někdy ve 13. století rodem Vartemberků.¹⁵ První písemná zmínka o městě pochází z roku 1365 kdy Jan z Vertemberka žádá o udělení odpustků na den sv. Zikmunda. Stráž je zde označena jako „*Wartimberg oppido*.“¹⁶ Ve městě se křížily poměrně pravoúhle i důležité cesty. Původní střed města tvořilo obdélné a protáhlé náměstí. Ve spodní části náměstí je velmi výrazné zalomení, což může naznačovat dvě etapy urbanistického vývoje. Část města nazývaná se Dolní Stráž je pozdější předměstí. Právě tato část města unikla urbanistické proměně v souvislosti s rozvojem těžby uranové rudy.¹⁷

2.1. Od prvních zmínek do 20. století

Za první písemný doklad o existenci hradu se považuje rok 1281, kdy je prvně zmíněn „*Benessius Dominus de Wartenberc*“.¹⁸ Na území dnešního zámku vybudovali Markvarticové strážný hrad jménem Vartenberk, původně Wartenberc, Wartenberg, Wartenberch či Wartemberk. Právě po něm větev Markvarticů přebrala nové rodové jméno a začala se nazývat Vartenberky. Hrad byl vybudován při staré cestě spojující ve 13. století državy Markvarticů Lemberských, se sídlem na Lemberku a Markvarticů Michalovických, se sídlem na hradě Michalovice. V podhradí ze starší osady vyrostlo město s názvem Vartemberk, dnešní Stráž pod Ralskem.¹⁹

---

¹² KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-041-0, s. 100-101.

¹³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Malý lexikon obcí České republiky - 2017* [online]. [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2017>

¹⁴ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Databáze demografických údajů za obce ČR* [online]. [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-udaju-za-obce-cr>

¹⁵ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-101.

¹⁶ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav. *Stráž pod Ralskem: Obrazy z dějin města*. Česká Lípa: End, 2002. ISBN 80-901955-7-1, s. 27

¹⁷ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-102.

¹⁸ PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny - 4. díl – S-Ž* [online]. 1957 [vid. 2024-04-11], s. 190-191. Dostupné z: <https://mjc.ujc.cas.cz/search.php>

¹⁹ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s. 22-26.

Na počátku 16. století docházelo k první těžbě a zpracování železné rudy v okolí Stráže. Pod hradem Děvín byl do provozu uveden hamr, podle kterého získala název i sousední obec Hamr. Za državy Hyršpergárů bylo v okolí Stráže otevřeno ještě několik dalších hamrů. Nacházely se v Novinách pod Ralskem, Žibřidicích a Chrastné. Všechny však po několika desetiletích zanikly, neboť ložiska zde nebyla dostatečně bohatá.²⁰ Těžbu v Novinách pod Ralskem dokazuje i technická památka Průrva Ploučnice. Do pískovcového masivu zde byl vybudován tunel se systémem hrází, které zadržovaly vodu řeky Ploučnice pro potřebu hamru.²¹

V roce 1534 je ve městě doloženo 74 osedlých domů. Na prosbu Hirschpergů udělil v roce 1579 Rudolf II. městu privilegium týdenního trhu. Od roku 1590 je doložena městská pečeť.²² Jednalo se o znak blíže neurčitěho květu, dnes vykládaného jako slunečnice.²³ Velkým význam mělo ve druhé polovině 16. století ve městě tkalcovství. Od roku 1569 byl ve městě cech tkalců s 69 mistry. V té době převyšovali místní tkalci svým významem i Liberec či Frýdlant. Po přerušení zahraničního obchodu Třicetiletou válkou ovšem nikdy nedosáhlo znovu svého původního věhlasu.²⁴

Před Třicetiletou válkou se na strážském panství mluvilo převážně česky. Dokazují to místní názvy zanesené v majetkových listinách z počátku 16. století a také dochovaný urbář strážského panství z přelomu 16. a 17. století, který byl sepsán česky.²⁵ V letech 1639 a 1644 byl zámek Vartenberk poškozen Švédy a roku 1645 vypálen.²⁶ Během Třicetileté války dochází k odchodu česky mluvících obyvatel a k převaze německy mluvících. Město také ztrácí mnoho ze svých privilegií.²⁷

Díky rozvinutému řemeslnému obchodu se město neustále rozrůstalo, a tak zde bylo v roce 1786 již 180 domů.²⁸ Ve městě proto musel být rozšířen kostel. Na místě staršího kostela byl v letech 1722-1779 mistrem Johanem Josefem Kuntzem vystavěn barokní kostel sv.

---

²⁰ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.36-37.

²¹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Průrva Ploučnice. [online]. [vid. 02-11-2023]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/prurva-ploucnice-14615373>

²² KUČA, Karel, pozn. 12, s. 95-99.

²³ Znak města. *Stráž pod Ralskem* [online]. [vid. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.strazpr.cz/znak-mesta/d-1230>

²⁴ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s. 43-44

²⁵ GEBAUER, Josef. *Příspěvek k poznání severočeských urbářů*. Praha: Horizont, 1971, s. 38. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:808696cd-15b7-4258-8cc5-ebddc8da3ea5>

²⁶ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 95-98.

²⁷ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.114-120.

²⁸ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-101.

Zikmunda. Uvnitř byla zřízena hrobka rodu Hartigů.²⁹ V roce 1722 byla na kopci Horka, východně od náměstí, postavena kaple sv. Jana Nepomuckého.³⁰

František Adam Hertig zahájil roku 1778 těžbu železné rudy pod hrází rybníku Horka. Poblíž vrchnostenského dvora postavil hamr, který byl ovšem vzápětí zrušen. V 18. století pak místní cech tesařů vybudoval ve městě i v okolí několik dřevěných staveb.³¹

Od poloviny 19. století se Stráž pod Ralskem označuje trvale jako město. Na jižní a východní části náměstí stáli v této době již zděné domky. Zbytek města byl roubený s hrázděnými doplňky.³² Dne 15. srpna 1854 byla velká část obyvatel města na pouti do kostela ve Svěbořicích, což se stalo většině města osudným. Na jižní straně náměstí u počátku ulice Kostelní vypukl v pekárně Franze Schäfera požár. Za pomoci silného větru se oheň roznesl po všech střechách a do dřevěných domů. Ve stodolách bylo po žních uskladněné suché seno či obilí, což dále přispělo rychlému šíření požáru. Shořelo 103 domů, 40 stodol a 60 chlévů.³³

Rozsáhlý požár na delší dobu zasáhl další rozvoj města. Velká část převážně chudších obyvatel nenašla prostředky na opravu svého obydlí. Shořelo též řemeslné nářadí či zásoby materiálu, a tak část lidí nemohla provozovat své zaměstnání a musela z města odejít.³⁴ Z původních 1 911 zde v roce 1869 žilo pouze 1 661 osob.³⁵

Dalším výrazným zásahem do rázu města bylo rozhodnutí o výstavbě železniční trati mimo území obce. Ke konci 19. století vznikala na severu Čech tak zvaná *Severočeská transversálka*, která měla propojit průmyslový region v Podkrušnohoří s průmyslovým regionem na Liberecku. Společnost ATE v roce 1894 oznámila stavbu železnice z Lovosic přes Českou Lípou až do Liberce. Jeden z návrhů počítal s využitím původní mimoňské trati z České Lípy dále do Stráže, Hamru, Osečné, a nakonec do Hodkovic, kde se měla napojit na pardubicko-libereckou trať. Tento návrh ovšem nebyl vybrán a bylo rozhodnuto vést trať z Mimoně do Jablonného v Podještědí, s konečnou stanicí v Liberci. Stráž pod Ralskem tím

---

²⁹ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Kostel sv. Zikmunda. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Památkový katalog* [online]. [vid. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-zikmunda-16018643>

³⁰ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-101.

³¹ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-101.

³² KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-102.

³³ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s. 153-155.

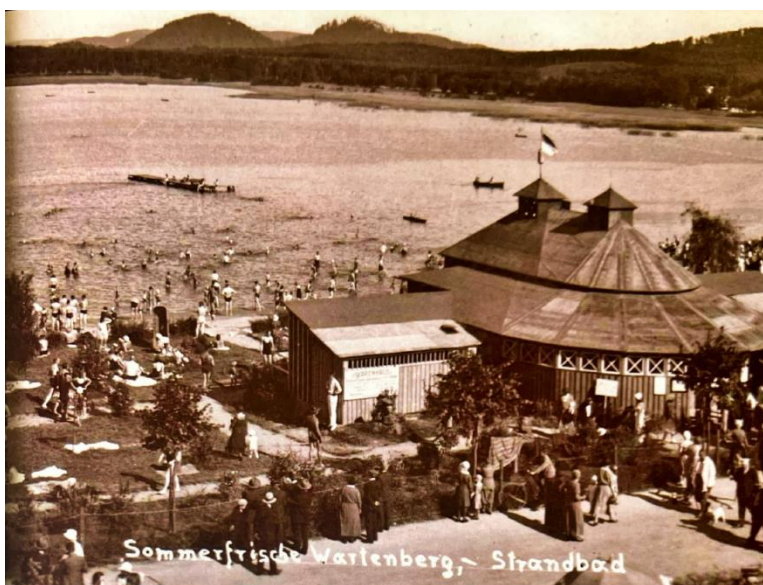
³⁴ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.153-155.

³⁵ KUČA, Karel, pozn. 12, s. 100-102.

tak zůstala závislá pouze na vozové dopravě, stranou většímu průmyslovému rozvoji, který železnice přinášela.³⁶

2.2. Stráž pod Ralskem jako výletní letovisko

Stráž se od dvacátých let začala profilovat jako rekreační letovisko. Zchátralé domy byly zdemolovány. Docházelo k dláždění ulic či výsadbě městské zeleně.³⁷ Zbudován byl také vodovod a v roce 1920 ve městě zavedli elektrinu. Znovu napuštěna byla také přehrada Horka, která byla vypuštěna v 19. století. U ní byly na soukromém pozemku zřízené pláže. V roce 1925 byla zahájena první sezóna.³⁸

Obrázek 1: Koupaliště Horka ve 20. letech.
Foto: Osobní archiv Miroslava Macáka.

Úspěch první sezóny zapříčinil, že město v létě začalo navštěvovat více turistů. Zastupitelstvo tak muselo vybudovat větší koupaliště. V roce 1929 Stráž navštívilo až 900 turistů. Místní reagovali přestavbou domů na letní byty, nově postaven byl hotel Lesní Zátíší, z hotelu U bílé labutě byla nově Kinokavárna Marx, zámek byl přestavěn pro ubytování letních hostů, na okraji města bylo zřízeno parkoviště pro automobily.³⁹

Již zmíněné nepřipojení Stráže na železniční trať ponechalo sice městu velmi klidný ráz, ale každoroční nápor turistů se do města dopravoval výhradně automobily. Automobilová společnost v Liberci si pak vyžádala koncesi na osobní dopravu osob z nádraží v Brništi do města. Od roku 1931 pak byla zřízená autobusová linka Stráž-Dubnice-nádraží Křižany a od roku 1936 pak ještě Žitava-Stráž-Hamr. Město patřilo do Německého svazu severočeských lázní a letovisek.⁴⁰

³⁶ ŠINDLAUER, Zdeněk. *Severočeská transversálka*. Praha: Dopravní vydavatelství Malkus, 2008. ISBN 80-87047-12-5, s.50-164.

³⁷ KUČA, Karel, pozn. 12, s.100-102.

³⁸ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.170-180.

³⁹ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.170-180.

⁴⁰ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.170-180.

Na propagačním letáčku Spolku cizineckého ruchu z roku 1936 doporučují ve městě k ubytování 4 hotely, 2 hostince, 1 pension, 3 vily a jeden dům k pronájmu. Většina patřila německým občanům. Dále se dali ve městě pronajímat pokoje v soukromých domech. Na koupališti bylo vyučované plavání, dalo se veslovat, plachtit či hrát tenis. Během léta pak byli pořádány koncerty, divadelní představení, fungoval biograf či česká a německá knihovna. Pro výlety do okolí Spolek propagoval hrad Ralsko, Malý a Velký Jelení vrch, zříceninu hradu Děvín či katakomby v Jablonném.⁴¹

2.3. Česko-německé vztahy

Česko-německé poměry byly ve městě velmi napjaté. Němci odmítli ve městě zřídit k německé škole také školu českou. Na příkaz Republiky v roce 1923 byly všude odstraňovány sochy Josefa II., který měl i ve Stráži svou bustu. Pro Čechy byl panovník symbolem germanizace, místní Němci chápali toto odstranění jako křivdu, a proto uspořádali s bustou smuteční rozloučení. Ve stejném roce získala poprvé česká menšina jedno místo v osmnáctičlenném zastupitelstvu. Život Čechů a Němců však ve městě i dále probíhal odděleně. Němci v obci pořádali plavecké závody, přejmenovali ulici Dlouhou podle místního rodáka Wilhelma Feistnera, dále zde také fungoval německý pěvecký spolek či spolek tělocvičný.⁴²

Krise na počátku 30. let přinesla až 40% pokles ubytovaných hostů ve strážských hotelech.⁴³ Vlivem hospodářské krize a nástupem Hitlera k moci v sousedním Německu došlo i ke změně sudetoněmecké politiky. Zatím co dříve se jednalo spíše o aktivismus, po roce 1933 šlo již o snahy provedení národní nebo alespoň školské autonomie.⁴⁴ Ve 30. letech probíhala v Mimoňském okrese, kam Stráž spadá, intenzivní činnost Sudetoněmecké strany. Na území obce si Strážský turnerský spolek vymohl zřízení svého výcvikového centra pro vůdce pracovních táborů a skupin.⁴⁵

---

⁴¹ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 140, karton 34

⁴² VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.180-190.

⁴³ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.180-190.

⁴⁴ KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?: Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha: R ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů, 1993, s. 116. ISBN 80-901431-3-X. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:701c1ef1-a05d-11e2-8f81-5ef3fc9ae867>

⁴⁵ VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav, pozn. 16, s.180-190.

Dne 10. října 1938, v poslední fázi záboru Mnichovské dohody, obsadila německá armáda i Stráž pod Ralskem a nová státní správa ji přiřadila k Říšské župě Sudety. Němci, kteří se ve Stráži hlásili k antifašistickému hnutí, byli ještě v roce 1938 zatčeni gestapem.⁴⁶

2.4. Odsun německého obyvatelstva

Druhá světová válka skončila 8. května 1945 porážkou nacistického Německa. Myšlenky na vyhnání německého obyvatelstva vznikly již v roce 1938, prezident Beneš o nich poprvé veřejně hovořil v roce 1940. V průběhu Postupimské konference došlo k rozhodnutí o transferu německého obyvatelstva z Československa, Polska a Maďarska. Transfer měl být dle oficiálních vládních stanovisek zajištěn lidsky a spořádaně, ve spolupráci se spojeneckou kontrolní radou.⁴⁷

Stráž ještě před koncem války opustila německá armáda. A tak hned na počátku května vznikl ve městě Národní výbor, který převzal správu města na základě nařízení vlády č. 4/1945 Sb. Krom Čechů zde ještě byli zastoupeni Němci, kteří se starali převážně o hospodářskou agendu. Dne 7. července 1945 už bylo ve městě dost českých obyvatel a byl složen nový národní výbor. Ten byl ale za krátko rozpuštěn, protože neodpovídal vládnímu nařízení č. 4/1945 Sb., podle kterého v oblastech s většinou nespolehlivého obyvatelstva musí být zřízena správní komise. Ta se zaměřovala na přípravu a organizaci odsunu německého obyvatelstva, ale také na zajišťování nového osídlení.⁴⁸

Z chronologického hlediska v Čechách probíhal nejdříve tak zvaný *divoký odsun*, který nastal bezprostředně po válce a byl často doprovázen excesy a brutalitou. O tom, že by takový exces proběhl ve Stráži, se nám žádný doklad nedochoval. Dne 8. srpna vydalo ministerstvo obrany vyhlášku k okamžitému přerušování vyhošťování Němců a začala příprava oficiální evakuace.⁴⁹

Na základě podkladů, které na Místní národní výbor ve Stráži pod Ralskem dorazily 17. října 1945, měl být vytvořen seznam místních osob německé národnosti, kteří podléhali evakuaci. V této fázi nebyli evakuováni zemědělci potřební pro zajištění sezonních prací a specialisté ve svých oborech. Němečtí obyvatelé Stráže byli nejdříve odesláni do sběrného střediska

---

⁴⁶ KURAL, Václav, RADVANOVSKEJ, Zdeněk. "Sudety" pod hákovým křížem. Ústí nad Labem: Albis international, 2002, s. 38-45. ISBN 80-86067-66-1. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:dcc60550-3a5e-11e5-8851-005056827e51>

⁴⁷ NĚMEČEK, Jan. *Cesta k dekretům a odsunu Němců: datová příručka*. Praha: Littera Bohemica, 2002. ISBN 80-7214-519-3, s.92-93.

⁴⁸ GAJDOŠÍK, Petr. *Průvodce fondu MěNV Stráž pod Ralskem*. Česká Lípa, 2003.

⁴⁹ NĚMEČEK, Jan, pozn. 47, s. 89.

v České Lípě, kde proběhla kontrola jejich zavazadel, a následně odsunutí transferem do okupačního pásma Ruska.⁵⁰

Ačkoliv v této práci byla Stráž zmiňována po celou dobu svým českým názvem, tak až na základě vyhlášky z oběžníku Zemského národního výboru v Praze z června 1945 dochází k oficiálnímu přejmenování z německého Wartenberg na českou verzi Stráž pod Ralskem.

K poslední fázi odsunu došlo ve Stráži podle záznamu z 30. ledna 1947 v první půlce téhož roku. Zatímco před válkou žilo ve Stráži asi 1 100 obyvatel, po odsunu žilo ve městě okolo 800 obyvatel a jejich počet postupně klesal až do 70. let.⁵¹

2.5. Zemědělská a rekreační oblast 50. a 60. let

Město od konce 2. světové války navázalo na svou předválečnou činnost. Na jaře roku 1950 bylo založené Jednotné zemědělské družstvo Stráž pod Ralskem. Na něj byly navázány živnostenské provozovny zpracovávající zemědělské produkty. Družstvo obhospodařovalo 117 hektarů zemědělské půdy. Velmi brzo ale začalo stagnovat. Velkým konkurentem JZD byli Vojenské lesy a statky, které vznikli pod místní vojenskou posádkou. Pod ty také JZD Stráž pod Ralskem po žních 1959 přešlo.⁵² Až do příchodu uranového průmyslu mělo město zemědělský ráz.

V letních měsících město ožívalo jako turistické středisko. Všechny původně německé hotely byly začleněny do Národního podniku Československé hotely Praha. Ve městě provozovali své rekreace například Jednota Nový Bor, Poslužný kombinát Liberec nebo Akumulátorka Mladá Boleslav. Největší počet zařízení spravovalo ROH Praha. Místní obyvatelé si přivydělávali pronajímáním letních pokojů a bytů.⁵³ V roce 1952 ve Stráži, a hlavně v sousedním Hamru probíhalo natáčení dobového filmu *Dovolená s Andělem*.⁵⁴ Budovatelská komedie je velmi ideologicky zbarvená. „*Místo zasloužené relaxace se rekreanti rozhodnou během dvoutýdenní dovolené přestavět bývalou hospodu na žňový útulek pro děti družstevníků...*“ zní anotace filmu.⁵⁵

---

⁵⁰ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 216, karton 46

⁵¹ KUČA, Karel, pozn. 12, s.100-102.

⁵² SOKA Česká Lípa, *Průvodce fondu JZD Stráž pod Ralskem*.

⁵³ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 140, karton 34.

⁵⁴ FILMOVÁ MÍSTA. *Dovolená s Andělem* [online]. [vid. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://www.filmovamista.cz/317-Dovolena-s-Andelem?od=8&pocet=8&raditPodle=9&smerRazeni=0>

⁵⁵ NÁRODNÍ FILMOVÝ ARCHIV. *Dovolená s Andělem* [online]. [vid. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://nfa.cz/cs/25443-dovolena-s-andelem/o-filmu>

Právě kvůli rozrůstající se rekreaci muselo ve městě dojít k urychlené stavbě vodojemu. Předpokládalo se i zvýšení stálých obyvatel, a kteří by ve městě měli zajišťovat sezónu. V roce 1961 to bylo 767 obyvatel a v roce 1980 až skoro 2000 lidí. Již výše bylo zmíněno, že město ožívalo v letních měsících, kdy zde bylo ubytováno na počátku 60. let 3 500 hostů a o víkendech toto číslo vyšplhalo na 6 až 7 tisíc návštěvníků.⁵⁶

V roce 1963 ale byla sezóna velmi slabá. Příčinou bylo zařazení oblasti do obtížnostního pásma. Právě v tomto roce došlo k objevení velkých uranových ložisek v okolí. V roce 1965 se začala plánovat velká propagační akce cestovního ruchu na Českolipsku. Vznikl propagační film, pohlednice, plakát nebo nové orientační tabule. Propagační skládačky se plánovaly jak pro pěší, tak pro rozvíjející se motorismus. Přestože se zpočátku budovy stavěné pro geologický průzkum plánovaly jako budoucí turistické ubytovny, nikdy k tomu nedošlo.⁵⁷ V roce 1969 proběhla ve městě beseda o výstavbě obce se zástupci Uranového průmyslu. Byly představeny plány a makety nové Stráže a obyvatelstvo seznámeno s myšlenkou nového hornického města.⁵⁸ Turistický ruch byl nahrazen těžbou uranu.

---

⁵⁶ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 149, karton 37.

⁵⁷ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 140, karton 34.

⁵⁸ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 10, karton 8.

3. Městečko na uranu

Tato kapitola se věnuje vývoji města od počátku těžby uranové rudy. Za počátek se dají počítat dvě data: 1965 s počátkem geologického průzkumu a 1971 s otevřením první jámy. Právě od roku 1971 je město v archivních materiálech označováno jako město hornické. S příchodem uranového průmyslu došlo k rychlému rozvoji a velkým finančním investicím. V této části bude archivní výzkum doplněn orálně-historickým výzkumem.

3.1. Vývoj těžby ve Strážské oblasti a založení podniku UD Hamr

Po 2. světové válce mělo SSSR jediný zdroj uranu ve sféře svého vlivu důl v Jáchymově. Pro závody ve zbrojení probíhající na počátku Studené války se tak ČSSR a jeho doly staly významným objektem zájmu. Dne 23. listopadu 1945 byla podepsaná „*Dohoda mezi vládou Svazu sovětských socialistických republik a vládou Československé republiky o rozšíření těžby rud a koncentrátů v Československu, obsahujících radium a jiné radioaktivní prvky, jakož i o jejich dodávkách do Svazu sovětských socialistických republik*“. V praxi to znamenalo, že se Československo vzdalo možnosti volně disponovat s nerostnými surovinami v prospěch SSSR, a to i s uranem v té době ještě neobjeveným. V počátku Sověti veškerou těžbu hradili, a dokonce i náklady spojené např. s infrastrukturou. V 60. letech ovšem výrobní cena uranu převyšovala cenu výkupní a byla dotována československým státem.⁵⁹

Přesto ale Komunistická strana Československa považovala uranový průmysl za klíčové odvětví. Dokládá to i publikace *30 let československého uranového průmyslu* z roku 1975: „*Výzkum a těžba radioaktivních surovin je sice jedním z nejmladších průmyslových odvětví, ale právem se řadí k těm nejdůležitějším(...)*“. To je konstatováno v době, kdy již vývoz uranu do SSSR nebyl výdělečný.

K objevení ložisek v oblasti Hamr-Stráž došlo během leteckého geofyzikálního průzkumu v roce 1963.⁶⁰ Ložiska ve strážské oblasti byla velmi specifická. Objevená ložiska byla ve zvodněných pískovcích s mocností zrudnění až několik metrů. Do té doby byla ruda těžena ze zónových a žilových ložisek. Bylo tedy potřeba zajistit novou techniku těžby.⁶¹ Převážně však bylo potřeba zabezpečit ochranu zdrojů pitné vody. V roce 1965 započal geologický průzkum.

---

⁵⁹ BÁRTÍK, František. Uranové doly n. p. Zadní Chodov a významné události roku 1968 a následné normalizace v materiálech StB. In: *Sborník muzea Karlovarského kraje*. Cheb: Krajské muzeum Karlovarského kraje, 2008, s. 237-252.

⁶⁰ SLEZÁK, Jan. Historie těžby uranu v oblasti Stráže pod Ralskem v severočeské křídě a hydrogeologie. In: *Sborník geologických věd*. Praha: ČGÚ, 2001, s. 5-36. ISBN 80-7075-520-2. ISSN 0036-5289.

⁶¹ KAŠPAR, Ludvík et al. *Padesát let uranových dolů Hamr: příběh, který byl po mnoho let součástí života Českolipska a Liberecka*. Stráž pod Ralskem: Diamo s.p., 2016, s. 26-27.

Dne 1. března 1966 byla založena účelová organizace Uranové doly Hamr.⁶² Prozkoumáno bylo celkem osm dílčích ploch: Hamr, Stráž, Břevniště-Křižany, Osečná-Kotel, Hvězdov, Mimoň, Holičky a Křižany. Těžba probíhala na třech ložiscích, a to Hamr, Břevniště a Stráž.⁶³

V oblasti severočeské křídy byl uran těžen dvěma způsoby. Na ložiscích Břevniště a Hamr probíhala klasická hornická těžba s následnou úpravou suroviny v chemické úpravně.⁶⁴ Od roku 1967 probíhal odvodnění a zahloubení jámy Sever 1, v roce 1968 Sever 2. Dne 1. 1. 1971 započala v jamách hlubinná těžba dále vedena jako Důl Hamr I.⁶⁵ V 1. polovině 80. let byla spuštěna těžba na Dolu Křižany I. v oblasti Břevniště. Ve stejném období probíhala ražba jam i na dole Hamr II., ty však nikdy nebyly uvedené do těžebního provozu.⁶⁶ Na největším ložisku Hamr I. se plánovala těžba do roku 2003. Hamr II. měl po uvedení do provozu těžít až do roku 2011. A výhledově měl být v Hamru otevřen ještě důl Kasárna. Těžba na dole v Křižanech měla probíhat až do roku 2007.⁶⁷

Druhá metoda se nazývá „*in situ*“. Jednalo se chemický způsob těžby, který využívá síť technologických vrtů. Do země je vhaněn loužící roztok a ven se roztok dostává obohacený o uran. Následně je v chemické stanici upravován do finálních produktů.⁶⁸ Roku 1967 došlo k prvním pokusům chemické těžby. V letech 1968-1969 byl na ložisku Stráž vybudován poloprovoz na podzemní vyluhování označený VP-4. Dne 23. 7. 1970 schválila *Komise pro atomovou energii* pokračovat ve výzkumu podzemního vyluhování. Pro to bylo potřeba rozšířit vyluhovací pole, postavit chemickou úpravnu a rozsáhlé povrchové rozvody.⁶⁹ K největšímu rozvoji chemické těžby došlo během zatopení Dolu Hamr I v roce 1973. Československý uranový průmysl jí nahrazoval výpadek plánované produkce.⁷⁰ Výhledově do roku 2000 měl být vrty pokryt celý vrch Ralsko až na okraj města Mimoň. Maximální rozvoj těžby měl být dosažen v roce 2010.⁷¹

---

⁶² SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁶³ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 247.

⁶⁴ SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁶⁵ *15 let uranových dolů* [brožura]. 1981.

⁶⁶ SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁶⁷ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 247.

⁶⁸ KAFKA, Jan et al.. *Rudné a uranové hornictví České republiky*. Ostrava: Anagram, 2003. ISBN 80-863-3167-9, s.372.

⁶⁹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 219.

⁷⁰ SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁷¹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 247.

V průběhu těžby se zjistilo, že dvě takto protichůdné těžební metody na malém prostoru negativně ovlivňují životní prostředí a dochází k úniku kyselých roztoků do podzemních vod. Ve snaze tomu zabránit byla vybudována hydraulická bariéra. Následně bylo vybudováno nákladné drenážní zařízení a systém neutralizačních stanic pro likvidaci kyselých důlních vod.⁷² Dopad chemické těžby do dnes řeší nástupce ČSUP DIAMO s. p.

Obrázek 2: Porovnání chemické a hlubinné těžby. Zdroj: 50 let Uranových dolů Hamr.

Pro úpravu uranové rudy byla potřeba postavit Chemická úpravna. V roce 1974 byla otevřena sušárna uranového koncentrátu, v roce 1976 byla do provozu uvedena jídelna, laboratoře, šatny či umývárny. Společně s tím byla také uvedena do provozu nákladní železniční vlečka z Brniště. Dokončena byla stavba v roce 1978 otevřením mlýnice. Souběžně probíhala také výstavba odkaliště, kde byl ukládán rmut z hydrometalurgického zpracování rud. V roce 1983 bylo ze Sedlického rybníka otevřeno odkaliště o 93,5 h. Druhá etapa stavby o stejné rozloze byla započata v roce 1988. Nádrže se používají dodnes, a to pro ukládání kontaminovaných produktů hornické těžby a pro kaly sanačních technologií po chemické těžbě.⁷³

UD Hamr zajišťoval k potřebě těžby také obslužné provozy. Závod dopravy a mechanizace přepravoval rudu z dolů na chemickou úpravnu, chemikálie, stavební materiál či stroje. Rozvážel ale také zaměstnance na jednotlivá pracoviště nebo potraviny pro jídelny. Dále zde existoval Závod technických prací a výstavby Stráž pod Ralskem. Laboratoře UD vznikly v prostoru bývalé mlékárny ve městě a poté se přestěhovaly do prostoru Centrální

⁷² SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁷³ KAŠPAR, Ludvík et al., pozn. 61, s. 80-81.

dekontaminační jednotky. Sem byly od roku 1975 přemístěny ústřední laboratoře z Příbrami. V neposlední řadě pak v Hamru od roku 1963 sloužila Báňská záchranná služba.⁷⁴

K útlumu těžby a tím pádem i k útlumu finančních zdrojů putující do severních Čech došlo v 80. letech. Pokles ceny uranu, zastavení závodů ve zbrojení nebo zpomalení stavby jaderných elektráren způsobil pokles odbytu uranu do SSSR a tím i k utlumení těžby v roce 1987. Důl Hamr II. nebyl uveden do provozu a nastalo snížení objemu těžby na dole Křižany. V roce 1993 pak podle usnesení Vlády České republiky č. 429 došlo ke konzervaci dolu Hamr I. V roce 1995 započala likvidace všech provozů spojené s důlní těžbou. Rozšiřování chemické těžby zastavilo v roce 1991 a do likvidace přešlo 1. dubna 1996.⁷⁵

3.1.1. Sociální politika UD Hamr

Uranové doly Hamr se staly největším investorem v českolipském okrese. Ve městě Stráž pod Ralskem vybudoval podnik praktické nové město. Další velká sídliště vznikla v Liberci a České Lípě, menší pak v Mimoni. Celkem podnik disponoval s asi 2000 byty a v podnikových ubytovnách bylo na 3000 lůžek. Rozvoji občanské vybavenosti a sídlišť ve městě Stráž pod Ralskem se bude více věnovat následující kapitola.⁷⁶

Vedle výstavby sídlišť postavil podnik také nové základní školy v České Lípě a Stráži pod Ralskem a 8 předškolních zařízení pro asi 600 dětí.⁷⁷ Již v roce 1976 byl ve *Zpravodaji Uranových dolů* zmíněn návrh na zřízení odborné učiliště pro 400 žáků. To se roku 1985 otevřelo v České Lípě jako Střední odborné učiliště čs. uranového průmyslu. Vyučovaly se zde obory jako horník či elektrikář důlních strojů⁷⁸

Pro své zaměstnance měl podnik tři rekreační objekty, Hutník, Tatru a Severku. V Adršpachu byl vybudován pionýrský tábor UD Hamr s kapacitou až 300 táborníků. Zaměstnanci se také mohli zotavovat v léčebné rekreaci horníků v jugoslávském Gradacu či v lázních ve Štosu.⁷⁹ Na lázně ve Štosu vzpomíná několik pamětníků jako na povinnost:

„Jo a benefit byl takový, že jsme museli, museli jsme jezdit do Štosu, to bylo na Slovensku, jsme byli v Lázně Štos u Košic, asi 50 km od Košic, a tam jsme museli

⁷⁴ KAŠPAR, Ludvík et al., pozn. 61, s. 128-141.

⁷⁵ KAŠPAR, Ludvík et al., pozn. 61, s. 142-147.

⁷⁶ *15 let uranových dolů* [brožura]. 1981.

⁷⁷ Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, karton 41.

⁷⁸ STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA A STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA, ČESKÁ LÍPA, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE. *Historie a současnost školy* [online]. 2019 [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.skolalipa.cz/index.php/informace-o-skole/historie-a-soucasnost-skoly/historie-skoly>

⁷⁹ *15 let uranových dolů* [brožura]. 1981.

*strávit vlastně tři neděle, byla to jako, byla to jako nemocenská, jenže tam nikdo nechtěl jezdit, protože z toho koukal, jak se říká, prdlajs (...) a když vždycky každý vedoucí úseku měl vždycky poslat svého pracovníka, vždycky někoho si vyhlídnul, dva dny ho přemlouval, pak mu šoupl poukázku na pětistovku, tu máš, pojedíš do Štosu (...)*⁸⁰

Z rozhovoru s dalšími pamětníky pak vyplývá, že dovolené měli horníci dvakrát více než bylo průměrem. Většina dotázaných zaměstnanců UD Hamr také alespoň jednou vyjela do zahraničí na rekreaci. Kromě toho měli jako další možnost vzít na dovolené své rodiny za snížené ceny:

„(...)My jsme měli na to benefit v tom, že jsme měli, pokud jsme jeli někam ven, nebo někam na rekreaci, tak já jsem měl benefit, že jsem mohl vzít svoji manželku, měli jsme slevy. Čili když se jelo do Harrachova, tak jsem mohl vzít manželku, děti, na mě byla totálně sleva, na manželku byla taky sleva(...)“⁸¹

Pro zaměstnance chemické úpravný byla v areálu zřízena sauna.⁸² Zdravotnickou péči zajišťoval Závodní ústav národního zdraví ve Stráži, nemocnice v České Lípě a báňská záchranná služba.⁸³

V roce 1974 vznikl samostatný provoz sociálních služeb.⁸⁴ Podnik zřizoval čtyři závodní jídelny, 18 kantýn a pro noční směny připravoval mraženou stravu. Ve spádových městech také postupně vznikala zařízení pro volný čas a kulturu. V Liberci byl postaven nový sportovní areál, ve Stráži pak bazén, tělocvičny a stadion. Podnik měl i svoji tělovýchovnou jednotu. V roce 1985 byl otevřen „Dům horníků“ ve Stráži pod Ralskem, určený pro společenské akce.⁸⁵

3.1.2. Dopad na životní prostředí

Kvůli prašnosti a exhalaci znečištěného vzduchu z prostoru Chemické úpravný uranu a nádraží Luhov byla vysazena v roce 1980 biologická bariéra mezi městem a těžbou. Jednalo

---

⁸⁰ Rozhovor s Janem Šebkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

⁸¹ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

⁸² *Chemická úpravna uranového průmyslu 1972-1987* [brožura]. CHÚUP, 1987.

⁸³ Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, karton 41.

⁸⁴ Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, Kronika ČSUP – oborový podnik Příbram odštěpní závod Uranové doly Hamr.

⁸⁵ Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, karton 41.

se o systém pásů zeleně.⁸⁶ Z vyprávění jednoho z narátorů ale vyvstává, že plán na ochranu byl mnohem rozsáhlejší:

„(...)my jsme jako věděli o té rudné trase, takže jsme použili ty studie, která tady byla, nakonec jsme to nedodělali, ale původní studie tý rudní trasy byla tak, že bude třicetimetrový ochranní pásmo, kde budou prostě různé vrstvy zeleně, které budou chytat ten prach, že jo.(...)“⁸⁷

Další snahou snížit prašnost byla stavba městského obchvatu na jehož stavbu a tím i zmenšení znečištění města vzpomínalo několik narátorů:

„Akorát teda jsme věděli (...) z Hamru se vozí sem na úpravnu. Po normální silnici. Že tam přejížděli prostě ty auta s téma nákladama, s rudou. Takže bylo doporučeno, abychom s malýma dětma nebo s dětma abychom se po té silnici nepohybovali. No a tak my jsme se tam nepohybovali a chodili jsme všude možně dokola.“⁸⁸

Kromě snížení prašnosti probíhala od roku 1977 snaha o zamezení úniku technologických roztoků v oblasti Dolu chemické těžby. Systém hydraulických bariér byl vybudován mezi lety 1977 až 1988. Celý systém měl 5 úseků a každý obsahoval několik desítek vtláčecích vrtů. Skrz ně byla do podzemí vtláčena podzemní voda čerpaná z turonské zvodně.⁸⁹ Dnes již víme, že bariéra byla realizována pozdě a převážně v počáteční době docházelo k úniku kyselých roztoků z vyluhovacích polí směrem k Dolu Hamr I. a jihu.⁹⁰

Primárně z počátku těžby došlo ke radioaktivnímu znečištění řeky Ploučnice. Stalo se tak díky opožděné stavbě Centrální dekontaminační stanice u jámy Hamr, která byla dokončena celá až v roce 1989. Očištěné důlní vody byly původně ukládány v retenčních nádržích a následně byly „obtokovým kanálem“ vypouštěné do Ploučnice. Do řeky se dostávaly radioaktivní prvky a menší množství těžkých kovů.⁹¹

„Takže o to (životní prostředí) se tady tvrdě staralo, že jo poprvý v osmdesátech letech se přišlo na to, na to se přišlo v konci říjnu, muselo to být v sedmdesátým sedmým, kvůli tomu přece spustil cambus ten Jiráček a proto se stavila úplně nová CDS-

---

⁸⁶ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GR, Příbram*, karton Uli 264.

⁸⁷ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

⁸⁸ Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

⁸⁹ Hydraulicky jednotná akumulace podzemní vody v hornině (kolektoru).

⁹⁰ SLEZÁK, Jan, pozn. 60, s. 5-36.

⁹¹ KÜLHN, Petr. RADIOAKTIVNÍ ZNEČIŠTĚNÍ ÚDOLNÍ NIVY PLOUČNICE V BÝVALÉM VVP RALSKO. In: *Bezděz*. Okresní vlastivědné muzeum Česká Lípa, 1997, s. 165-177. ISBN BO-900B96-4-X.

*ka⁹² na šachtě. Protože se zjistilo, že ty původní usazovárky nejsou úplně funkční. Jo.*⁹³

Unikající materiál se nejdříve ukládal u vývodu „obtokového kanálu“ do Ploučnice. Díky regulaci řeky zahájené v roce 1972 a povodni z roku 1981 se radioaktivní materiál přesunul až za město Mimoň. V těchto místech totiž nebyla Ploučnice nijak regulována, proud toku se zpomalil a materiál nebyl unášen dál. K sanaci došlo až v 90. letech 20. století.⁹⁴

Další z dopadů těžby na krajinu byl propad povrchu u Hamru na Jezeře v roce 1984. Porušeno bylo vodovodní potrubí a část silnice. Propadlinu se podařilo utěsnit. Následkem nehody ale Obvodní báňský úřad v Liberci nařídil vypuštění Hamerského jezera z důvodu bezpečnosti těžby. To bylo znovu napuštěno až v roce 1995.⁹⁵

Problém s ochranou životního prostředí zmiňuje již studie rekultivačních opatření z roku 1977. Masový rozvoj těžby probíhal ještě před tím, než proběhl výzkum na negativní vlivy a před hydrogeologickými průzkumy.

Během chemické těžby bylo do země vtlačeno 4,1 milionů tun kyseliny sírové a několik tun dalších kyselin a amoniaku. Po ukončení těžby nastalo čerpání zbytkových technologických roztoků, které bude probíhat pravděpodobně do roku 2037, kdy bude dostatečně snižena kontaminace podzemní vody na úroveň trvalé využitelnosti.⁹⁶

3.2. Výstavba města po objevení uranu

Na základě materiálů Ústavu rajonového plánování a symposia v Liberci z října 1966 bylo doporučeno vybudovat pohotovostní sídliště a sídlo podniku Uranových dolů Hamr ve Stráži pod Ralskem. Kapacita měla být určována na základě rozvoje těžby.⁹⁷

Z údajů Českého statistického úřadu vyplývá, že zatímco v roce 1971 bydlelo ve městě 890 obyvatel, v roce 1981 už to bylo 3 192 obyvatel. Skoro 1 600 osob mělo ve městě v roce 1980 přechodné ubytování. Nejvyšší počet obyvatel byl ve městě v roce 1987, kdy zde bydlelo 4 833 lidí.⁹⁸ Spádově pak byly v roce 1980 ke Stráži přičleněné ještě obce Hamr na Jezeře,

---

⁹² Centrální dekontaminační stanice

⁹³ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

⁹⁴ KÜLHN, Petr, pozn. 92, s. 165-177.

⁹⁵ KAŠPAR, Ludvík et al., pozn. 60, s. 58-59.

⁹⁶ DIAMO S.P. *Zahlazování následků chemické těžby* [online]. [vid. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.diamo.cz/cs/tuu/chemicka-tezba>

⁹⁷ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GR, Příbram*, karton Uli 261.

⁹⁸ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, pozn. 14.

Břevniště, Útěchovice a v roce 1981 přibyla obec Dubnice.⁹⁹ Pro doplnění představy rychlosti rozvoje zde přikládám tabulku nárůstu obyvatel od otevření prvního dolu Hamr I.

Rok	Počet obyvatel
1971	890
1972	891
1973	846
1974	983
1975	1 337
1976	1 742
1977	1 899
1978	1 963
1979	2 024
1980	2 136

Rok	Počet obyvatel
1981	3 192
1982	3 465
1983	3 843
1984	4 041
1985	4 648
1986	4 771
1987	4 833
1988	4 777
1989	4 766
1990	4 770

Tabulka 2: ČSU – Databáze demografických údajů za obce ČR.

3.2.1. Ubytování a panelová sídliště

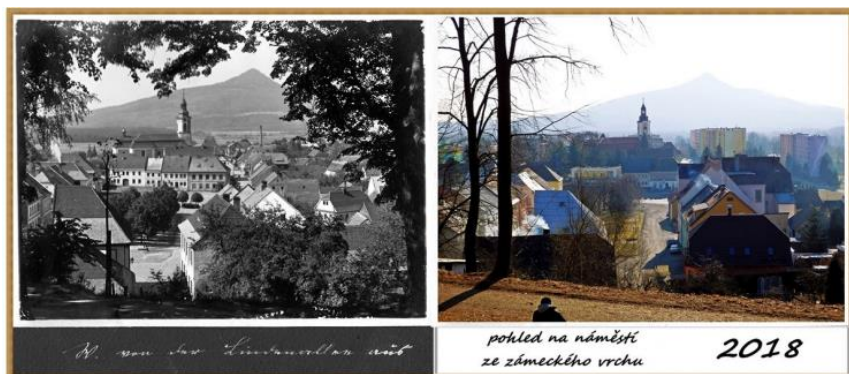
První ubytovna byla ve Stráži pro pracovníky uranových dolů otevřena v 1966. Investorem v té době byly ještě Jáchymovské doly, geologický průzkum Příbram. Stavba byla postavená na kopci u jezera Horka. Pro 80 osob byla smontovaná jednopodlažní budova, která ale měla po ukončení geologického průzkumu připadnout městu jako další ubytování pro rekreaci.¹⁰⁰ Geologický průzkum však postupně přerostl v těžbu a rekreace v oblasti zanikla. V jihovýchodní části města byly v druhé polovině 60. let postaveny postupně další dvě ubytovací zařízení. Ubytovací věž č. p. Máchova 4, Dvojubytovna č. p. 5. Spolu s nimi byla otevřena první závodní jídelna, dnes budova České pošty. Tato výstavba byla situována do míst, kde nestála žádná původní zástavba.¹⁰¹

⁹⁹ GAJDOŠÍK, Petr, pozn. 48.

¹⁰⁰ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 2.

¹⁰¹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 218.

Stavba č. I výstavby pohořovostního sídliště ve Stráži pod Ralskem byla schválena dne 12. září 1969 útvarem územního plánování a architektury ONV v České Lípě. V této fázi bylo vystavěno 18 staveb. Jednalo se o 8 panelových domů, mateřskou školku a jesle,

Obrázek 3: Proměna města Stráž pod Ralskem. Zdroj: Osobní archiv Miroslava Macáka.

prodejnu zeleniny a několik technických staveb. Investorem byli UD Hamr. Výstavbě musely ustoupit původní domy okolo ulice U Potoka.¹⁰² Nově vzniklé ulice dostávaly názvy poplatné době výstavby. Nové domy tak stály v ulicích Mírová, Pionýrů, Hornická a Energetiků.

Původní obyvatelé města za své domy dostali buď nový byt nebo jinou parcelu ve městě:

„My jsme tady měli barák. Přímo naproti kostelu, proti schodům. (...) No pak, když teda nastal čas bourání, já říkám, tak holt, byt. Jo, musel bejt přidělenej.“¹⁰³

Právě vidina přiděleného bytu byla u všech dotázaných narátorů uvedena jako jeden z hlavních důvodů příchodu do města. Část narátorů nejdříve ve městě bydlela na ubytovnách a později od zaměstnavatele získali byt:

„My jsme potom, když jsme sem přišli, tak jsme bydleli na ubytovně, potom jsme se přestěhovali. Jsme dostali asi po roce byt. No, v paneláku samozřejmě. No, byli jsme rádi, že máme byt, protože v ubytovně byla jedna místnost.“¹⁰⁴

„(...)prostě oni říkali do půl roku, do roka byt. Což plnili, protože kolega Šimíček, který se mnou nastupoval, tak ten měl do čtvrt roku byt.“¹⁰⁵

Výstavba č. IV uzavírala město z jižní strany. V lednu 1972 schválil odbor výstavby a územního plánování ONV v České Lípě výstavbu o 348 nových bytových jednotkách. Domy navazovaly na panelové sídliště z I. výstavby a z jihu byly ohraničeny novou obchvatovou komunikací Jižní. V této části nevznikla žádná nová občanská vybavenost. Projektantem se

¹⁰² Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 315, 316, 317.

¹⁰³ Rozhovor s Miroslavem Macákem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹⁰⁴ Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

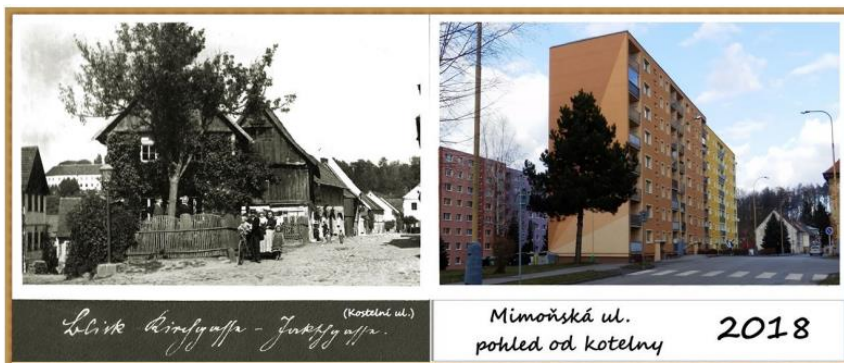
¹⁰⁵ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

stal Projektový ústav UP Ostrov nad Ohří a investorem znovu podnik UD Hamr.¹⁰⁶ Budovy byly dokončené v roce 1977.¹⁰⁷

Ve stavbě č. V byla postavena ubytovna ve středu města. Stavba započala v roce 1972 a projekt vypracovalo Projekční středisko pozemních staveb Hradec Králové. Budova má 12 podlaží. Na jednom podlaží se nacházelo 9 bytových buněk, spíží komory a společenská místnost. Protokol o předání pochází z června roku 1974. Dnes budova patří Akademii vězeňské služby ČR.¹⁰⁸

Poslední fází výstavby města financovaná UD Hamr byla stavba č. VI, která měla urbanistický celek města uzavírat z jihovýchodní části. Během první etapy byla postavena hotelová ubytovna. Šlo o 4 ubytovací bloky s dvou a tří lůžkovými pokoji a restaurací. V druhé etapě byly postaveny 4-6 podlažní panelové domy a dominantní 8 podlažní dům složený ze 3 částí. Projekt v roce 1979 vypracovalo Středisko projekce UP Praha-Zbraslav. Jednalo se o 308 bytových jednotek pro 846 nových obyvatel. V návaznosti na zvýšený počet obyvatel byla postavena druhá mateřská školka a nová prodejna potravin. Rozšířena byla také základní škola.¹⁰⁹ Celkově bylo z investic UD Hamr vystaveno 26 bytových domů.

Výstavbu č. VIII financovalo Okresní stavební bytové družstvo Česká Lípa. Rozhodnutí o stavbě bylo vydáno v červnu 1983. Na jihozápadní straně města nad svahem k Ploučnici vyrostlo 8 bytových panelových domů s 320 byty. Ze severu jsou domy ohraničené autobusovým nádražím, z jihu zemědělskou usedlostí. Pro novou výstavbu došlo

Obrázek 4: Proměna Mimoňské ulice. Zdroj: Osobní archiv Miroslava Macáka.

k demolici 14 původních domů v ulici Mimoňská. V roce 1983 probíhala pod domy výstavba garáží.¹¹⁰ K nim uvolnilo pozemky město v roce 1980 a byly stavěny svépomocně a

¹⁰⁶ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 330.

¹⁰⁷ SOkA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 53, karton 15.

¹⁰⁸ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 321.

¹⁰⁹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 261.

¹¹⁰ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 270-289.

brigádnicky. Materiál na jejich stavbu byl převážně z bouraček domů, které ustoupily nové zástavbě.¹¹¹

Ve městě své vlastní byty postavil také Ústav nápravné výchovy Stráž pod Ralskem. Budovy projektoval Stavoprojekt Liberec a byly napojené na síť sídliště UD Hamr. První dům postavilo ÚSNV v sousedství sídliště z I. etapy v ulici Mimoňská. Jednalo se o 4 podlažní dvojdom s 16 byty. Do správy SNV byl předán v červnu 1976.¹¹² V roce 1983 pak postavili na pozemku určený původně k parkování sídliště další pětipodlažní dům. Nacházelo se zde 24 bytových jednotek.¹¹³ Poslední budova byla předána k užívání až v roce 1990. Šestnáct bytů bylo vystavěno na volném území sídliště Máchova asi 200 metrů od Ústavu nápravné výchovy ve Stráži pod Ralskem. Z archivní materiálů vyplývá, že UD Hamr nebyli z budov ÚSNV nadšeni a měli problém s jejich připojením do kanalizačních a vodovodních sítí v jejich vlastnictví.¹¹⁴

S rostoucím počtem obyvatel ve městě byla také naplánována nová čistička odpadní vod pod označením Stavba 6B. Původní projekt počítal s 15 000 ekvivalentními obyvateli¹¹⁵ a plán dostavby byl v roce 1980.¹¹⁶ Moderní mechanicko-biologická čistička byla dokončena až v roce 1985 s kapacitou 14 000 EO. Tvořená byla ze dvou linek, každá s kapacitou 7 000 EO. Dlouhodobě je však dostačující pouze 1 linka.¹¹⁷

Ačkoli někteří narátoři vzpomínali na rozmanitost původní zástavby, prakticky všichni se shodli, že demolice původních domů byla nutná pro rychlý rozvoj. Jeden z technicky vzdělaných narátorů poté vzpomínal také na problematiku stav původní zástavby:

„Že jako technik to vidíš. Dobře, například ty domečky, to je škoda, teď k tomu přijdeš, že jo a teď vidíš ty cihly, který nejsou vůbec pálený, starý shnilý dřevo. Ale to je daný tím technickým přístupem k věci čili prostě tobě to nepřijde líto. První, co mi přišlo líto, mi přišlo mlejna a zámku.“¹¹⁸

---

¹¹¹ VÍT, Jaroslav. *Kronika města Stráž pod Ralskem*. Stráž pod Ralskem, 1998, s.120.

¹¹² Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 346, 347.

¹¹³ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 348, 349.

¹¹⁴ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 368, 369.

¹¹⁵ EO označuje míru znečištění vyprodukovanou jedním obyvatelem zpravidla za 1 den.

¹¹⁶ SOKa Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 53, karton 15.

¹¹⁷ SEVEROČESKÁ VODÁRENSKÁ SPOLEČNOST A.S. *SVS zakončila rekonstrukci ČOV Stráž pod Ralskem: Tisková zpráva* [online]. 2011 [vid. 2024-04-05]. Dostupné z:

<https://www.svs.cz/cz/verejnost/aktuality/archiv/svs-zakončila-rekonstrukci-cov-straz-pod-ralskem.html>

¹¹⁸ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

3.2.2. Poliklinika

Původní lékařské ordinace byly kapacitně nedostatečné nebo do nich lékaři pouze dojížděli některé dny v týdnu:

„Doktoři základní, jako Čamach a Spolty, byly tam, co je bývalá ted'ka záchranka v Hamru. Zubař ten byl nahoře pod šachtou Sever, Voříšek (...) A to bylo asi tak vše. A pak ještě byli doktoři tady na náměstí(...)“¹¹⁹

S náhlým i plánovaným rozvojem osídlení v lokalitě Stráže přestaly původní lékařské ordinace stačit a nešlo je kvalitně rozšířit na požadavky moderního zdravotnického zařízení. Proto byl 29. září 1972 vytvořen investiční záměr na stavbu nové polikliniky. Investorem se stali UD Hamr a začal se realizovat projekt polikliniky pro celou spádovou oblast, tedy 30-40 tisíc obyvatel.

V listopadu 1973 byl pro stavbu určen jihovýchodní svah Zámeckého vrchu. Projektantem se stal Interprojekt Praha 1 a návrh vypracovala Ing. arch. Burianová. Náklady byly vypočítány na 66 896 000 Kčs. Pro potřebu stavby bylo zdemolováno 8 obytných domů a 6 rekreačních objektů Jednoty Nový Bor.¹²⁰ Schvalovacím protokolem Federálního ministerstva paliv a energetiky č. 25/1975 byla stavba schválena.¹²¹

Obrázek 5: Proměna dnešního náměstí před Poliklinikou. Zdroj: Osobní archiv Miroslava Macáka.

Projektový plán počítal se zahájením stavby v září 1976, stalo se tak ale až v prosinci 1977. Stejně tak došlo ke zpoždění oproti plánovanému dokončení, které se z dubna 1979 přesunulo na září 1982. Stavbu zajišťovali pracovníci nápravné výchovy z věznice

za městem. Po dokončení polikliniky bylo otevřeno 14 odborných pracovišť, 45 lékařských pracovišť a celkově bylo otevřeno 197 nových pracovních míst. Poliklinika nesla název *Závodní ústav národního zdraví* a zajišťovala komplexní zdravotní péči. K základní lékařské péči zde jenom z výběru bylo nově zřízeno chirurgické, psychiatrické či ortopedické středisko. Otevřena byla také nová lékárna. Všichni nárátoři se shodli, že otevřením

¹¹⁹ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹²⁰ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GR, Příbram*, karton Uli 229 a Uli 237.

¹²¹ VÍT, Jaroslav, pozn 111.

polikliniky došlo ke zkvalitnění lékařské péče na úroveň, která se dnes nemůže do tak malého města vrátit. Jeden z narátorů vzpomínal na různá nově otevřená oddělení:

„No zdravotní péčí, to už jsem říkal, ta poliklinika, že jo, vybavenost, vybavenost nadstandardní, ať už to je, že tady bylo já nevím kolik zubařům tady, že jo, vlastně a rentgen, je tady rehabilitace (...) takže zdravotnictví, už jenom, už jenom, jako co se týká i ty Uraňáci, (...) museli, jo vlastně, vrtačky (horník, který navrtával horniny), to manželka tady dělala právě (...) tady hygiena práce (...) ty klouby různě museli namáčet do vody, vždycky jo, tam je tam to, tvoje manželka mě tam trápí, musel jsem to mít namočený ve studený aby ty klouby byly vidět (...) tam byla centrální kartotéka dole tady, že jo, vlastně, takže zdravotnictví, ještě pan doktor Knezík, nějaká chirurgie, to tam všechno zašil, to tam zaštepoval, jak říká správný krejčí, jak se říká, to, to bylo nadstandardní tady, nadstandardní zdravotní péče.“¹²²

V původním záměru se počítalo nejen se stavbou zdravotního střediska, ale také s lůžkovou částí, která měla doplnit lůžkový fond nemocnice v České Lípě. Kapacita byla plánovaná na 200 lůžek. Realizace lůžkové části se plánovala až v 2. etapě stavby na 6. pětiletý plán. K realizaci ale nikdy nedošlo. Dále měla za budovou vzniknout tři patrová ubytovna o kapacitě 33 garsonek. Ani k její stavbě nikdy nedošlo. Ze studií ale jasně vychází, že představitelé tehdejšího režimu viděli těžbu uranu jako klíčový průmysl a pro zajištění místních obyvatel plánovali komplexní životní úroveň.¹²³ Jedním z důkazů plánu výstavby lůžkové části je i lůžkový výtah umístěn v postavené části polikliniky. I narátoři vzpomínali, že poliklinika měla být několika násobně větší:

„(...) polikliniku, tenkrát ještě to bylo projektovaný jako nemocnice, která měla nahrazovat tu příbramskou. Celý tohleto, co tady vidíš, to je pouze polovina toho, co mělo stát.“¹²⁴

„(...) ta poliklinika tady stála, že jo, náměstí mělo zmizet, tady dneska sedíme, tak ta škola snad měla zůstat stát, ale naproti ta strana, jak je Šešule, to všechno mělo být smetený, a i tady ta strana neměla být, protože poliklinika byla už vlastně takovým předpřípravou na lůžkovou část, že tady bude nemocnice.“¹²⁵

---

¹²² Rozhovor s Eduardem Horčíkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

¹²³ Podnikový archiv DIAMO, Československý uranový průmysl, GR, Příbram, karton Uli 229 a Uli 237.

¹²⁴ Rozhovor s Leem Kallistou vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹²⁵ Rozhovor s Eduardem Horčíkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

3.2.3. Občanská vybavenost

Mateřská škola

Ve městě se v 60. letech nacházela čtyřtřídní národní škola, která sídlila na vrchu náměstí 5. května. Starší děti dojížděly na druhý stupeň školy do Mimoně. Od roku 1960 ve městě byla také dvoutřídní mateřská škola.¹²⁶ V rámci I. etapy výstavby města byla v ulici U Potoka otevřena nová škola a jesle.¹²⁷ Projekt byl vypracován na základě předběžné investiční studie UD Hamr z roku 1968. Jednalo se o dvoupodlažní budovu mateřské školy, kde byly čtyři oddělení a dvoupodlažní budovu jeslí s dvěma odděleními. Ke každému oddělení patřila ještě šatna, umývárna s WC, sklad hraček a rozdělovna jídla. Kapacita školky byla 120 dětí, kapacita jeslí 45 dětí. K objektu patřil také hospodářský pavilon. V jednopodlažní budově byla umístěna prádelna a vývařovna. Všechny budovy byly spojené zděnými koridory. K trvalému užívání došlo od dubna 1974.¹²⁸ Druhá mateřská školka pro 60 dětí byla otevřená v 80. letech. Došlo k tomu v rámci výstavby č. VI v ulici Máchova. Znovu se jednalo o dvojpodlažní budovu s třídami a jednopodlažní administrativní budovu spojené koridorem.¹²⁹ Školka v ulici Máchova byla po ukončení těžby zavřena a dlouho prázdná. Dnes zde má výcvikové místnosti Věžeňská služba.

Jedna z narátorek mimo záznam uvedla, že přednostně byly do školky brány děti, jejichž matky měly potřebné zaměstnání. Sama takto měla možnost své děti umístit, protože nastupovala jako učitelka na druhý stupeň. Její slova potvrzuje i druhá narátorka pracující ve školství:

„Ve školkách, no tam asi trošku byly pak problémy, ale přednostně se braly vždycky buď děti lékařů, učitelů, že jo, nebo nějakých těch, který byly potřeba, kde to bylo, zubař třeba byla potřeba, ale přednostně se umístily(…)“¹³⁰

Všechny narátorky této práce se ale shodly, že míst pro děti bylo ve Stráži dostatek.

Základní devítiletá škola

S rozvojem města muselo dojít i k rozšíření základní školy. Původní rozhodnutí bylo postavit šestnáctitřídní školu, ale v roce 1971 došlo ke změně na stavbu o osmnácti třídách. Důvodem

---

¹²⁶ SOkA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

¹²⁷ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 330.

¹²⁸ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 137.

¹²⁹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 261.

¹³⁰ Rozhovor s Ludmilou Plichtovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

byl plánovaný rozvoj města, který počítal, že v roce 1980 bude ve městě až 6000 lidí.¹³¹ Projekt nové Základní devítileté školy vypracoval Projektový ústav v Ostrově nad Ohří v roce 1971. Investorem se stal UD Hamr.¹³² Ty v roce 1972 se školou uzavřely patronátní smlouvu. UD Hamr pomáhaly škole finančně a děti na oplátku recitovaly a připravovaly program na akcích Uranových dolů.¹³³ Nová škola se stavěla v rámci III. stavby a obsahovala stravovací pavilon, pavilon pro 1.-5. třídu, pavilon pro 6.-9. třídu, pavilon dílen a tělovýchovný pavilon. Všechny budovy byly propojené koridory. Hlavní vstup do školy byl z nově vzniklého sídliště. Východně od školního areálu pak vzniklo hřiště se sportovním stadionem.¹³⁴ Areál školy byl vybudován odsouzenými ze Strážské věznice.¹³⁵

Původní plán počítal s otevřením pavilonu pro 6.-9. třídu v roce 1973. V roce 1974 měl být otevřen pavilon pro 1.-5. třídu, dílny, jídelna a školní družina a v roce 1975 pak tělocvičny s bazénem. K dodržení plánu ale bohužel nedošlo, a proto musel UD Hamr pořídit ještě jednu budovu k původní škole jako družinu, než se postaví nová škola.¹³⁶

K otevření prvního pavilonu došlo až v září 1974. Pavilon pro 1.-5. třídu však nebyl včas dokončen a během zahájení školního roku budova ještě nebyla zkolaudovaná. Pavilon byl umístěn na jižní stranu areálu.¹³⁷ Celkem bylo otevřeno 10 tříd a 6 kabinetů. Nově pod ZDŠ ve Stráži spádově spadaly děti z Novin pod Ralskem, kde byl ukončen provoz jednotřídky. Počet dětí ve škole se tak zvedl ze 120 na 170 žáků.¹³⁸

V září 1975 byl do provozu uveden druhý pavilon a to pro 6.-9. třídu. Ještě ovšem nebylo možné zahájit výuku devítileté školy, a tak zde byla provizorně zřízena družina a jídelna. Jídlo se převáželo z vývařovny MŠ.¹³⁹ Budova byla umístěna do střední části ZDŠ. Nově bylo otevřeno 8 učeben, 2 učebny odborné a 6 kabinetů. Dále zde byla ředitelna, sborovna, cvičná kuchyně a několik skladů.¹⁴⁰ Tento rok přešli spádově do nové školy i žáci z Luhova, kde byla zrušena jednotřídka. Celkem tedy bylo ve škole 230 žáků.

Během školního roku 1976/1977 byla ve škole otevřena úplná devítiletka. Starší děti přestaly jezdit do Mimoně na vyšší stupeň. Spádově pod školu patřil ještě Hamr a Dubnice. Do školy

---

¹³¹ SOkA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹³² Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/1.

¹³³ SOkA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹³⁴ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/1.

¹³⁵ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/7.

¹³⁶ SOkA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*.

¹³⁷ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/6.

¹³⁸ SOkA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*.

¹³⁹ SOkA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹⁴⁰ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/6.

docházelo 412 žáků. V listopadu byla otevřena jídelna. V roce 1977 bylo ve škole 16 tříd a 4 družiny. Pět tříd bylo neobsazeno, 2 se provizorně používaly ke cvičení a 3 jako sklad.¹⁴¹ Pomalu se začala rozšiřovat i nabídka zájmových kroužků pro děti.¹⁴²

Od ledna 1977 byl trvale předán k užívání hospodářský pavilon. V prvním patře byla otevřena jídelna a druhé patro bylo určené pro mimoškolní výchovu. Krom družiny byla v patře také knihovna a klubovna. V podzemí se nacházely sklady pro kuchyň.¹⁴³ Dále se v prosinci 1978 otevřel pavilon dílen se dvěma učebnami.¹⁴⁴ Okolí školy upravovali převážně žáci. V květnu 1978 došlo odhalení busty Antonína Sochora a na školu byl umístěn nápis s jeho jménem. Škola se po Sochorovi ale nikdy nejmenovala, neboť o jméno se musí soutěžit, o což UD Hamr nepožádali. Proběhly také prohlídky školy pro veřejnost. Pro ukázkou byl napuštěn bazén, ale po ukončení prohlídek byl až do konce školního roku vypuštěn. Žáku bylo v tomto roce už 452.¹⁴⁵

Poslední z původní plánové výstavby ZDŠ byl otevřený pavilon tělovýchovy. Investorem byli sice UD Hamr, ale po dostavbě pavilonu převedli sportoviště na Městský národní výbor ve Stráži. V pavilonu byl vystavěn plavecký bazén o rozměrech 25 x 10,5 metru, 2 tělocvičny a sociální zařízení s šatnou. Vstup pro veřejnost byl postaven později v přístavbě s vlastními šatnami. Celý pavilon navazuje na sportovní areál a sportovní stadion vedle a sousedí s hlavním pavilonem školy. Do užívání byl sportovní pavilon předán v červnu 1978.¹⁴⁶ Bazén byl využíván k plaveckému výcviku škol z širokého okolí a využívám TJ UD Hamr sportovní potápění.¹⁴⁷

„Jednak měli jsme skvělýho tělocvikáře, kterej dělal do plavání. Takže tady, já nevím, devadesát devět procent dětí chodilo do plavání. A to vždycky bylo od rána od sedmi. Pak skončili v sedm, že jo. Teda před osmou.“¹⁴⁸

„Takže vlastně tady byl bazén což sem jezdili třeba lidi z Lípy a tak dále, a sportoviště, takže po téhle stránce to tady bylo určitě dobrý.“¹⁴⁹

---

¹⁴¹ SOkA Česká Lípa, ZDŠ Stráž pod Ralskem, inv. č. 130.

¹⁴² SOkA Česká Lípa, Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem. Díl I.

¹⁴³ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, Stráž, č. p. 141/5.

¹⁴⁴ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, Stráž, č. p. 141/9.

¹⁴⁵ SOkA Česká Lípa, Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem. Díl I.

¹⁴⁶ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, Stráž, č. p. 168.

¹⁴⁷ SOkA Česká Lípa, Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem. Díl I.

¹⁴⁸ Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹⁴⁹ Rozhovor s Hanou Voříškovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

Tím byl areál dostavěn a vyučovalo se ve všech 18 třídách. Během školního roku 1980/1981 bylo ale již tříd 19 a jedna třída musela být umístěna do kreslírny. Zrušena byla 9. třída a žáci z ní dojížděli do Mimoně. V následujícím roce bylo ve škole 21 tříd a do školy docházelo 607 dětí. Musely být provedeny úpravy skladu učebnic a vytvořila se z něj další učebna, jedna třída byla v dílnách. S plánovanou VI. výstavbou bylo rozhodnuto, že děti z Novin budou spádově docházet do Mimoně.¹⁵⁰

Poslední přístavba ZDŠ nastala v první polovině 80. let. Společně se vznikem sídliště Máchova byla rozšířena i škola o nový pavilon. Jednalo se o tři nová podlaží. V každém patře byla speciální učebna např. na chemii, výtvarnou výchovu nebo biologii a dvě třídy kmenové.¹⁵¹ Pavilon byl zkolaudován v srpnu a od září 1983 se v něm začalo vyučovat. Do školy docházelo 710 žáků a bylo otevřeno 23 tříd.¹⁵² Od září 1985 byl otevřen sportovní areál při ZDŠ. Spolu s běžeckou dráhou bylo v areálu ještě sportoviště na skok do dálky, skok do výšky, hod oštěpem, vrh koulí nebo třeba hod kladivem. Dále areál obsahoval hřiště na kopanou, odbíjenou a košíkovou. Areál nebyl pouze pro žáky ZDŠ, ale také pro zaměstnance UD Hamr a organizovanou tělovýchovu.¹⁵³

Žáci měli na výběr z několika druhů zájmových kroužků. V roce 1971 byl ve škole založen pionýr. Většinu kroužků vedli členové Brigády socialistické práce UD. V nabídce byl např. fotbal, požární kroužek, zdravotnický kroužek, divadelní kroužek, atletický kroužek, modeláři nebo kroužek turistický. Další kroužky, jako dětský sbor, byly nabízeny od Kulturního domu UD.¹⁵⁴ Rozvoj kroužků byl postupný a odpovídal vývoji města:

„Tak takhle, dřív ty kroužky, jako pokud chtěly děti, tak vlastně tady nebyla hudebka a takovýhle ty věci, to se muselo jezdit do Mimoně. Tady snad, co byl kroužek, jako když se škola rozrostla, tak vlastně, co si nabrali učitelé kroužky, takže vlastně tím tam vznikaly, takže tady byly třeba pracovky, pracovní výchova nebo já ten zdravotní kroužek, výtvarný tam byl a to asi to, ale jinak se dojíždělo ze začátku do Mimoně jakoby na ty. Jo, ten fotbal tady fungoval, ten fungoval vždycky tady (...) Rozrůstaly se postupně, jak se rozrůstalo město a lákali se lidi a... Ale dělaly se už tehdy i ty aktivity,

---

¹⁵⁰ SOKA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹⁵¹ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 261.

¹⁵² SOKA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹⁵³ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/10.

¹⁵⁴ SOKA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

já nevím, k Vánocím, že jo, že se dělaly nějaký ty akce, že si děti mohly vyrábět něco a na Velikonoce a Mikuláše a tak. ¹⁵⁵

V průměru měli žáci na výběr okolo třiceti zájmových kroužků.¹⁵⁶ Na rozsah dětských zájmových kroužků vzpomíná i narátor, který v tu dobu do školy sám jako dítě chodil a následně některé kroužky vedl:

„Množství, které se nikdy nemůže vrátit. Sama škola nabízela 36 oddílů zcela různého zaměření a od modelářů asi troje modeláři byly. Přes všechny možný využití skutečně 36 oddílů a různých kroužků zaměřených, v životě se nemůže vrátit. ¹⁵⁷

Škola ve školním roce 1986/1987 navázala družbu se školou v Mittweidu v NDR. Žáci z NDR jezdili jednou v roce do Stráže a naopak. V mimoškolní tělovýchově byli žáci úspěšní převážně ve sportovním potápění a vodním lyžováním, kde pravidelně vozili medaile ze závodů.

Nejvíce žáků docházelo do školy ve školním roce 1986/1987. Šlo 859 žáků a otevřeno bylo 27 tříd. Ještě ale před Sametovou revolucí došlo k poklesu na 780 žáků.¹⁵⁸ Dnes je v části školy Základní umělecká škola a od letošního roku byla kapacita školy nastavena na cca 600 žáků. Volné učebny se předělávají na specializované třídy.

---

¹⁵⁵ Rozhovor s Ludmilou Plichtovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

¹⁵⁶ SOKA Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl I.

¹⁵⁷ Rozhovor s Tomášem Rychtaříkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 28. 3. 2024.

¹⁵⁸ *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*. Díl II.

Obchody a služby

S rozmachem obyvatel a vývojem města docházelo také k výstavbě nových prodejen a obchodů. První prodejna vybudována Základnou rozvoje uranového průmyslu bylo obchodní středisko Jednoty na náměstí v roce 1967.¹⁵⁹ Další obchod, tentokrát prodejna zeleniny byla otevřena v rámci I. etapy stavby pohotovostního sídliště v ulici Mimoňská ve východní části města.¹⁶⁰

Pod výstavbou č. IV byl ve středu města postaven blok obchodů nazvané Nákupní středisko. Jednalo se o 7 nových objektů spojených do jednoho celku tvořící písmeno U. V části pod poliklinikou se nacházela

Obrázek 6: Proměna zástavby v oblasti Nákupního střediska. Zdroj: Osobní archiv Miroslava Macáka.

prodejna mlékárny a tabáku a dvě větší prodejny drogerie a textilu.¹⁶¹ V části obchodů naproti bazénu a škole byli směrem k nádrži Horka: fotoateliér; spořitelna; kadeřnictví a holičství a krejčovská dílna. Část obchodů naproti KD Horník pojímala: květinářství; domácí potřeby; prodej drobného zboží; obuv; lahůdky; sběrnou prádla; sběrnou elektrospotřebičů a sběrnou telefonů a radiových přijímačů. Pro výstavbu Nákupního střediska musel být zahlouben mlýnský náhon. Všechny budovy byly jednopodlažní.¹⁶² V západní části města vznikla v rámci stavby č. VI ještě jedna samoobslužná prodejna.¹⁶³

Vzpomínky narátorů na stav zásobování obchodů se liší. Zatím co někteří vzpomínali na nedostatky v zásobování typické pro danou dobu:

„No to ne, samozřejmě byli zásobovali tak jako všechny ostatní za totáče. A jediná výjimka byla, když se blížil 9. září, Hornickéj den, no tak najednou se objevily potraviny, nebo i hračky se prostě objevily. No a potom Vánoce teda to taky se objevily.“¹⁶⁴

¹⁵⁹ SOkA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 53, karton 15.

¹⁶⁰ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 315, 316, 317.

¹⁶¹ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 150, 151, 222, 223.

¹⁶² Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232 č. p. 163, 165, 166, 167.

¹⁶³ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 261.

¹⁶⁴ Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, *Stráž pod Ralskem*, 20. 3. 2024.

„Když přišly pomeranče, tak baby šly do fronty, jo. Pivo bylo furt, no. A na knížky jsme chodili, to k babičce¹⁶⁵(...)“

Manželka narátora: *„Stát frontu, vid’.“¹⁶⁶*

Jiní vzpomínali na privilegovanost hornického města:

„Vzhledem k tomu, že tohle bylo hornické město (...) takže hornický města byly přednostně a dostatečně zásobovaný. Tady dole, co jsou dneska ti Vietnamci, tak tam byly sportovní potřeby. A vedle toho byly domácí potřeby, Tam byla paní Alena, u ní byla... Její manžel byl bachař. A ta Antalová, myslím, že se jmenovala, tam dělala vedoucí, tak tam vždycky, protože jsem jí znám, řekl, pane Šebek, budeme mít mražáky, budeme mít ledničky, budeme mít televize.“¹⁶⁷

Z archivních materiálů vyplývá, že spíše než problémy se zásobováním měli ve městě problém udržet zaměstnance. Druhý problém byl se zásobováním potravinami. V roce 1984 se ve zprávě o činnosti komise obchodu píše následující: *„Podíváme-li s na výše uvedená čísla, je zřejmé, že tyto dodávky byly spíš symbolické...“¹⁶⁸*

3.2.4. Doprava a autobusové nádraží

Mezi jednotlivými pracovišti UD Hamr převážela náklad automobilová doprava. Ta až do konce 70. let projížděla středem města a přes hráz nádrže Horka. Silnice neodpovídaly zátěži, kterou musely zvládat. Nákladní automobily znečišťovaly ovzduší a často prášily. V listopadu 1979 došlo k otevření obchvatu města a díky tomu i k odstranění nákladní dopravy z centra.

„Takhle, z toho začátku, vlastně ještě než se udělal obchvat a všechno, ta se jezdilo vlastně přes hráz, jo, takže všechno, vlastně celá ta nákladní doprava fungovala takhle. Takže to nebylo příjemné, že jo, v žádném případě, ale jakmile se udělal obchvat a všechno, tak už tím to skončilo. (...) když se vozila ruda, vlastně z úpravny, jo a vozili to autama nákladníma do Mimoně na skládku. (...) Takže to byla kyselina, se vozila nákladákama(...)“¹⁶⁹

---

¹⁶⁵ Babičce autorky práce.

¹⁶⁶ Rozhovor s Jaroslavem Adamem, vedla Alexandra Šulcová, Dubnice, 6. 4. 2024.

¹⁶⁷ Rozhovor s Janem Šebkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹⁶⁸ SOKA Česká Lípa, MěNV Stráž pod Ralskem, inv. č. 138, karton 34.

¹⁶⁹ Rozhovor s Janem Šebkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Silnice z města byla napojena v ulici Dubnická na komunikaci II/278. Obchvat byl veden okolo Zámeckého vrchu, kde došlo k zániku velkostatku, a napojil se v úrovni hráze znovu na silnici II/278 na Hamr.¹⁷⁰

Do města nikdy nebyla zavedena železniční doprava, a tak se v roce 1981 na nejsilnější ranní směnu dopravovalo až 2 600 osob autobusy.¹⁷¹ Původní autobusové zastávky byly umístěné po celé délce na náměstí 5. května. První studie ke stavbě nového autobusového nádraží pochází z roku 1977. Na okraji města mezi regulací Ploučnice a ulicí Mlýnská. Byly vytvořené dva návrhy, které počítaly i se stavbou čerpací stanice. Návrh A počítal s výpravní budovou, restaurací, několika parkovacími stání a pěti nástupišti, každé s několika zastávkami. Návrh B měl dokonce sedm nástupišť, každé mělo 7-14 zastávek. Plánované bylo parkoviště a odstavné plochy pro autobusy a budova nádraží. Obě varianty počítaly s narovnáním toku Ploučnice a byly zakresleny mnohem blíže k městu. Také studie nepočítala s budovami panelových domů Okresního bytového družstva.¹⁷²

Již ale *Studie koncepce dopravy Strážského bloku* z června 1978 považuje projekty za přehnané. Z výpočtů této studie vychází, že autobusové nádraží stačí pouze stání pro čtyři autobusy typu Ikarus.¹⁷³ Dne 26. 6. 1981 bylo vybráno nové stanoviště. Nové umístění bylo o něco málo posunuté od města, stále mezi regulací Ploučnice a Mlýnskou ulicí. V rámci stavby nového autobusového nádraží došlo také k tzv. Velké opravě silnice III/27241. Nově vjezd do města již nebyl přes dnešní ulici Dubnickou, ale přes dnešní Ploučnickou, z níž byla postavena odbočka na nové autobusové nádraží. Oprava silnice proběhla na dvě etapy. První etapa počítala právě se stavbou Ploučnické ulice, druhá pak s jejím napojením na obchvatovou silnici II/278.¹⁷⁴

Nové Stanoviště autobusů dostalo stavební povolení v prosinci 1982. Na ploše asi 150 x 150 metrů vznikla čtyři nástupiště o délce 386 metrů. Zde mohlo stát až 18 autobusů. Celá plocha nového nádraží byla osvětlena lampami. Každé nástupiště mělo ocelový přístřešek s podvěsnými zářivkami.¹⁷⁵

Většina narátorů do práce dojížděla autobusem a vzpomínali na dobrou dopravní obslužnost:

---

¹⁷⁰ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 259.

¹⁷¹ *15 let uranových dolů* [brožura], 1981.

¹⁷² Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 249, Uli 256.

¹⁷³ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 257.

¹⁷⁴ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Autobusové nádraží*, karton 26/6.

¹⁷⁵ Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Autobusové nádraží*, karton 26/6.

„No, jezdil jsem autobusem, jako linkovým, protože tenkrát to bylo každý dvacet minut jel do Stráže autobus, jo.“¹⁷⁶

V již zmíněné koncepci z roku 1978 je navržené řešení také pěší dopravy. Jí se od počátku rozvoje těžby mnoho myšlenek nevěnovalo. Studie doporučuje vznik chodníku v úseku Pomocné provozy – Stráž – Hamr. Oficiální pěší spojka mezi Hamrem a Stráží byla šterkovitá a bažinatá a původní trasa spadala pod vojenský prostor. Právě její existence by velmi ulehčila vytiženým autobusům.¹⁷⁷ Nový chodník vznikl na počátku 80. let ze stávající cesty podél Obtokového kanálu. Jeho hlavním účelem bylo odklonit chodce z hlavní silnice na Hamr, kde projížděla těžká technika. Celková délka byla něco okolo 1800 metrů a podél bylo zavedeno elektrické osvětlení.¹⁷⁸ Pouze jeden z narátorů vzpomínal, že chodil do práce mimo Stráž pěšky:

„(...)anebo pěšky, no to je do toho Hamru tři kilometry, tam jsme několikrát šli pěšky.“¹⁷⁹

3.2.5. Společenské vyžití

V plánu kulturně výchovné činnosti z roku 1971 již není vůbec počítáno s rekreací ve městě a plán se tvořil na dalších pět let pro až 6 000 obyvatel. Ve městě fungoval svaz rybářů, myslivců, TJ Sokol a Pionýr. Pořádaly se přednášky, oslavy, divadla, koncerty, plesy, školení nebo estrády. Žádná z budov ve městě ale neodpovídala potřebám rychlého vývoji obce.¹⁸⁰ Národní výbor ve Stráži tak dočasně předal do užívání Závodnímu klubu UD náhradní zařízení „*Dům družby*“.¹⁸¹

Výstavba nového kulturního domu musela počkat až bude vystavěna většina města. „*Dům družby*“ byl nejen zastaralý, ale kapacitně nedostačující.¹⁸² Stavba nového společenského domu byla schválena v srpnu 1978 s investorem UD Hamr. Nová budova byla umístěna pod východní okraj zámeckého vrchu. Nový osvětový dům byl projektován pro 10 000 obyvatel. Skládal se z jedno, dvou a tří podlažní části. Uvnitř byl sál pro divadlo a kino s kapacitou 300 osob, společenský sál s kapacitou 310 osob, restaurace a kavárna pro 162 lidí, malý sál

---

¹⁷⁶ Rozhovor s Vladimírem Karlíkem, veden Alexandrou Šulcovou, Česká Lípa, 21. 3. 2024.

¹⁷⁷ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 257.

¹⁷⁸ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 259.

¹⁷⁹ Rozhovor s Eduardem Horčíkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

¹⁸⁰ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

¹⁸¹ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 53, karton 15.

¹⁸² SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

s kapacitou 75 míst a salónek s kapacitou 45. Dále zde ještě bylo 6 kluboven. Náklady na stavbu byly vyprojektovány na 26 654 000 Kč.¹⁸³ *Dům Horníků* byl otevřen v roce 1985.¹⁸⁴

Po roce 1985 se ve městě realizovalo několik spolků v kolektivu Zájmové umělecké činnosti jako např. magický klub *Uran*, skupina historického šermu *Golem*, divadelní skupina *HORKA*, spolek křížovkářů, výrazový tanec *Saxie*, dechovka *Uraňáčka*, folktrio *No a co?* nebo country-folková skupina *Vodáci*. Ti v novém kulturním domě pořádali tzv. Country salonek a country bál. Spolek křížovkářů pak zase dvě hádanko-křížovkářské soutěže ročně a magický klub několik představení. Pro děti byl v mateřské škole sbor *Včeličky*, na základní škole sbor *Slunečnice* a dětský taneční folklórový soubor. Bylo možné také navštěvovat výtvarný, filmový nebo fotografický kroužek.¹⁸⁵

Kromě oslav 1. Máje, kde měli zaměstnanci Uranových dolů primární postavení, byl ve městě slaven významně také Den Horníků. Svátek, později přejmenovaný na Den horníků a energetiků, se slavil od roku 1949 dne 9. září. Kromě různých kulturních programů byla předávána také pracovní vyznamenání a finanční odměny.¹⁸⁶ Na to, jak probíhaly oslavy, vzpomínalo několik narátorů:

„Hornickéj den, že jo, tak zase se to sešlo. (...) Ty Hornický dny byly opravdu úplně něco na tu dobu úžasnýho. Protože dělalo se to v Hamrech na Hutníku. Jo. Tam byl opravdu amfiteátr, ale pořádný. A to bylo perfektní. A my, jako a já, od kterých umělci, no všechno. No tak, uranový doly, prostě, že jo, to bylo zase o penězích a přednostně to bylo asi (...)“¹⁸⁷

„(...) když byl Hornický den, tak to bylo, to neměli, to neměli jenom jako Uranový doly Hamr, ale to samozřejmě teď bylo, teď to byly ty střediska, zásobování, povrch, důl, VDUP, jo, ZRUP, to měli, to bylo několik, to bylo několik týdnů se jelo prostě, pak i ples města, nebo Uranových dolů, to pak převzal ten ples města, že jo, (...)“¹⁸⁸

Den horníků ale nebyl spojen jen s oslavami, ale také lepším zásobováním obchodů. Tento fenomén je zmíněn v kapitole Občanská vybavenost.

---

¹⁸³ Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 249.

¹⁸⁴ Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr, Kronika ČSÚP – oborový podnik Příbram odštěpní závod Uranové doly Hamr*.

¹⁸⁵ SOkA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

¹⁸⁶ NÁRODNÍ MUZEUM. *Poutač oslavný Den horníků* [online]. [vid. 2024-04-03]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/304062>

¹⁸⁷ Rozhovor s Miroslavem Macákem, vedla Alexandra Šulcová, *Stráž pod Ralskem*, 20. 3. 2024.

¹⁸⁸ Rozhovor s Eduardem Horčíkem, vedla Alexandra Šulcová, *Stráž pod Ralskem*, 27. 3. 2024.

Kino v Domě Horníků promítalo většinou devět představení v týdnu, z toho čtyři musela být přístupná mládeži a jedno určené pro děti. V létě se naopak promítalo jen pět představení. I to dokazuje naprostou proměnu města z rekreačního střediska na průmyslové. V období rekreace se dle archivních pramenů pro turisty naopak v létě hrálo mnohem víc než během ostatních měsíců pro stálé obyvatele.

V rámci kulturního programu probíhala ve městě prakticky každý den nějaká akce. Díky financování UD Hamr do města jezdili známí umělci jako například Iveta Bartošová, Olympic či Jaromír Hanzlík. V roce 1988 pak ve městě přestávají lidé docházet na plesy a obyvatelé si více vybírají, kam půjdou. S rozmachem televizorů vyplývá z dochovaných materiálů, že lidé pak častěji zůstávali doma a sledovali televizní program.¹⁸⁹

3.2.6. Sport

Fotbalový klub UD Hamr vznikl v roce 1968 s názvem TJ Baník. Vlastní hřiště ale klub získal až v roce 1984 v rámci akce Z. V plánu byla i stavba tribuny, ale nikdy k tomu do pádu komunistického režimu ani po sametové revoluci nedošlo.¹⁹⁰ Členem oddílu byl i narátor Jaroslav Adam, který oddíl pomáhal i zakládat.

„Byli jsme tady ze začátku, tak jsme založili fotbalovej klub. Neměli jsme kde hrát, tak jsme hráli v Novinách, nebo na ruský posádce. A pak přišli Rusové a vyhnali nás(...).¹⁹¹

Po sedmi letech provozu vodního lyžování na nádrži Horka v roce 1977 vznikl oddíl vodního lyžování TJ Uranové doly Hamr. Kromě provozu sportovního klubu měli členové také za úkol provozovat ve Stráži program severočeského krajského střediska vodního

Obrázek 7: Vodní lyžování ve Stráži 1984. Foto: Václav Lahovský.

lyžování. Klub se tak měl snažit vytvořit podmínky pro co nejširší okruh zájemců. V letních měsících pořádali tři turnusy pionýrských táborů pro mladé adepty. Kromě úspěšných

¹⁸⁹ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

¹⁹⁰ VÍT, Jaroslav, pozn. 111.

¹⁹¹ Rozhovor s Jaroslavem Adamem, vedla Alexandra Šulcová, Dubnice, 6. 4. 2024.

juniorských reprezentantů měl klub také celostátní reprezentanty, kteří se účastnili i zahraničních sportovních akcí.¹⁹²

„Čili jako, tady tělovýchovná jednota tam měli tady vodní lyžování, tady byl dokonce reprezentant Kadlčík, a reprezentantky holky, že jo, ty od Hrázného.“¹⁹³

Oddíl lyžování TJ UD Hamr byl díky svému zaměření provozován v Liberci. Krom sportovních výkonů byli členové také lyžařskými instruktory pro ZK ROH. Ten pravidelně pořádal sobotní lyžařské školy.¹⁹⁴ Ze vzpomínek narátora Jana Šebka vyplývá, že juniorští lyžaři měli dvakrát týdně trénink na Luži a o víkendu závody. V zimních měsících pak připravovali společně s ROH dětské pionýrské tábory.¹⁹⁵ Dále klub pořádal lyžařské závody všech kategorií.¹⁹⁶

Oddíl kanoistiky vznikl v květnu 1974. Loděnice vznikla z rozpadlé budovy v blízkosti nádrže Horka. Vodáci se přihlásili k TJ Baník Hamr. Náplní jejich činnosti bylo hlavně sjíždění řek a pořádání dětského tábora.¹⁹⁷ Jednalo se o putovní pionýrský vodácký tábor, nejdříve na Lužnici, poté na řece Vltavě. Dvakrát se jim podařilo vyjet na vodáckou expedici do Rumunska.¹⁹⁸ Členy tohoto oddílu byli i dva nárátoři této práce: *Leo a Jana Kallistovi*.

Oddíl ploutvového plavání vznikl prakticky hned po otevření plaveckého bazénu ve městě. Plavci v juniorských kategoriích byli velmi nadějní sportovci. V plaveckém bazénu se pořádal memoriál Jaroslava Šírka, tragicky zahynutého československého potápěče.¹⁹⁹ Kromě Československa se žáci účastnili i závodů v Polsku.²⁰⁰ Na působení plavců vzpomínal i nárátor Jan Šebek:

„Já jsem tři roky vlastně s Karlem Přadkou, jsme tady vedli (...) Karel tady tenkrát přišli s tím ploutvovým plaváním. A dcera, když byla, nevím, myslím, v šestý třídě a přišla, hele tatí on by potřeboval, kdyby tam někdo s ním byl. Tak jsem tam šel jednou, dvakrát, a pak jsem tam skončil, stanul tři roky vlastně. Skapal jsem tam. Jezdili jsme (...) Liberec, Česká Lípa, nevím, Pardubice, Krnov, od tam jsme přivezli pět zlatých

---

¹⁹² Zpravodaj Uranových dolů. č. 10, 1977.

¹⁹³ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

¹⁹⁴ Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1978.

¹⁹⁵ Zpravodaj Uranových dolů. č. 16, 1977.

¹⁹⁶ SOkA Česká Lípa, MěNV Stráž pod Ralskem, inv. č. 183, karton 38.

¹⁹⁷ Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1976.

¹⁹⁸ Zpravodaj Uranových dolů. č. 16, 1977.

¹⁹⁹ LAHOVSKÝ. PLOUTVOVÉ PLAVÁNÍ 1989 [online]. 2012 [vid. 2024-04-07]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/09/27/ploutvove-plavani-1989/>

²⁰⁰ Osobní archiv Kateřiny Šulcové, Průkaz potápěče.

medailí. Holky si něco přivezly. No tak, nějakou tu štafetu (...) No, no, tak. Takže jako, my jsme tady, když ty tři roky, ty tři roky vlastně, co jsme to dělali, trochu bylo třikrát tejdně, třikrát tejdně jsme byli v bazénu, a co sobotu nebo neděli se jelo někam na závody(...)“

Velmi úspěšní byli horolezci TJ UD Hamr. Ti provozovali vysokohorskou turistiku a horolezectví.²⁰¹ Šlo o jeden z mála oddílů UD Hamr, kteří měl i hostující členy. Horolezci se účastnili expedicí v Norsku, Himalájích nebo třeba v Peru. Někteří členové se účastnili různých prvovýstupů.²⁰²

Další sportovní kluby ve městě byli třeba tenisté s vlastními kurty, oddíl odbíjené nebo kynologové. Pod Svazarm spadal automotoklub, který pořádal Strážský autocros nebo třeba Ralley Uran. Účastníci závodu Ralley museli splnit na trati několik úkolů, jako například hod granátem na cíl, a ujet co nejrychleji zhruba 100 km.²⁰³ Na věhlas závodu vzpomíná i člen klubu Jan Šebek:

„(...)a jezdili k nám lidi z celé republiky, bylo takových, já nevím kolikrát, osmdesát, sto padesát, ...až sto padesát startujících, tenkrát, myslím, Karel Horáčku, když to dávali dohromady, zoufal na tě, protože organizace, nás taky bylo pět a půl, když nás bylo asi dvanáct dohromady, kteří se o to starali, takhle to nebyla žádná sranda, o sto lidí se postarat.“

Dáli TJ UD Hamr pořádal společně s ROH několik sportovních aktivit pro zaměstnance Uranových dolů. Jedna z nejvýznamnějších akcí byl od roku 1982 Maratón LAMACĚ pro zaměstnance dolu Křižany. Okruh měl cíl na strážském náměstí. Jeden z ročníků navštívila podle dochovaných fotografií i Dana Zátopková.²⁰⁴

Obrázek 8: Dana Zátopková na Maratónu LAMACĚ 1985. Foto: Václav Lahovský.

²⁰¹ Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1978.

²⁰² Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1977.

²⁰³ Zpravodaj Uranových dolů. č. 14, 1977.

²⁰⁴ LAHOVSKÝ. MARATON LAMACĚ 1985 [online]. 2012 [vid. 2024-04-07]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/08/31/maraton-lamac-1985/>

Jedním z organizátorů byl i Miroslav Macák:

„A tenkrát jsme tady měli právě pozvaného Zátopka i Zátopkovou, jenže Emil ten odlítal někam do Japonska, na nějaký setkání, setkání těch maratónců, že jo, olympioniků. No, tak přijela jenom Dana. Úžasná ženská.“

3.2.7. Věznice Stráž pod Ralskem

V lednu 1973 podalo Generální ředitelství československého uranového průmyslu podnět k založení útvaru SNV ve Stráži. Důvodem bylo zabezpečení pracovních sil pro výstavbu a rozvoj výrobní základny Československého uranového průmyslu v oblasti Stráž pod Ralskem a Hamr. Původní budova věznice vznikla z ubytoven Energovod umístěných na jižním okraji nádrže Horka. Dne 1. června 1973 byl zahájen provoz, od 3. června zde pak bylo umístěno prvních asi 200 odsouzenců.²⁰⁵

Většina narátorů vnímala soužití s vězni jako nutnou součást města, která pomáhala rychlému rozvoji. Jen jedna z narátorek vzpomínala, že (převážně když měla ještě malé děti) se vězňů bála:

„A když byly kluci malí, tak jsem měla jakoby strach. To mně bylo nepříjemné. Hlavně když se vlastně propouštělo, protože to bylo vždycky ve velkém. Když se pouštěli, tak pak je člověk potkával různě. Na ulici první co bylo, že šli do hospůdky, že jo. A když se pak šlo třeba s dětmi ven, nebo tak. A teď jsi je viděla. Byl to nepříjemnej pocit. Anebo byl dost nepříjemný pocit, když najednou začali houkat. Že jezdily auta a vlastně někdo jim utekl, přelezl nebo utekl z volnýho pracoviště. Takže to bylo nepříjemný takovej pocit strachu trochu.“²⁰⁶

Naopak narátor Vladimír Karlík, který ve věznici pracoval přes třicet let, vzpomínal, že ve městě lidé s vězni problém neměli:

„(...) když jsme přijeli na polikliniku. Jo a přijeli jsme tam třeba s pěti vězněma, který byla plná čekárna a říká, některý říkali ze srandy a některý třeba byli naštvaní. Říkali ježiš marja, to jste zase vy, to, to zase tady budeme čekat, že jo, ne, a takhle. Ale jinak to nebylo nějakým zlým, nějakým zlým úmyslem v žádném případě, to ne.“²⁰⁷

²⁰⁵ ROZTOČILOVÁ, Dagmar, ROZTOČIL, Vojtěch, SELINGER, Pavel. *Věznice Stráž pod Ralskem: 1973-2003*. Mimoň, 2003, s.15-20.

²⁰⁶ Rozhovor s Ludmilou Plichtovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

²⁰⁷ Rozhovor s Vladimírem Karlíkem, veden Alexandrou Šulcovou, Česká Lípa, 21. 3. 2024.

Areál věznice se postupně začal rozšiřovat. Investorem se staly UD Hamr. V první fázi byla postavena další ubytovna, stravovací zařízení, bezpečnostní zařízení a oplocení celého areálu. V témže roce bylo rozhodnuto o zvýšení kapacity až na 1000 vězňů a muselo dojít k dalšímu rozšíření věznice. Zřízeno bylo zdravotnické zařízení, dílny, jídelna či oddělení pro výkon kázeňského trestu. Během 3. etapy výstavby byla v roce 1981 postavena střelnice. Místní střelecký oddíl SNV se stal následující rok nejlepším v okrese.

Aby mohla být věznice rychle otevřena, vydala vláda výjimku na kratší výpovědní lhůtou pro nové členy ostrahy. Přestože členové SNV patřili mezi nadprůměrně placené zaměstnance, pracovní nabídky UD Hamr bývaly často ještě lukrativnější a vytvářely tím velkou konkurenci. Útvar SNV ve městě často pořádal přebory v různých sportech či sportovní utkání s členy UD Hamr. Šlo také vyhrát medaili Útvaru SNV Stráž pod Ralskem tvořenou na zakázku přímo pro strážskou věznici.

Odsouzení zpočátku pracovali převážně mimo věznici. Stavěli budovy pro Uranový průmysl, později pak pracovali v pomocných provozech Základny rozvoje uranového průmyslu (ZRUP), na vyluhovacích polích a na Pozemních stavbách v České Lípě.²⁰⁸ Přestože současný ředitel věznice Ladislav Blahník v rozhovoru pro *Idnes.cz* z června 2023 říká, že vězni neměli nikdy pracovat přímo v uranových dolech, asi 50 vězňů krátce fáralo na dolu Křižany. Během rozhovorů narátoři, kteří na dole Křižany pracovali, vzpomínali na spolupráci s odsouzenými:

„(...) v té době, kdy oni byli na Křižanech, tak já jsem byl zaměstnaný na Křižanech dokonce ve funkci důlního technika, takže pod zemí jsem měl určitou právě partu těchto těch odsouzených, kteří tam pracovali v tom pomocném provozu, takže s nima jsem přišel hodně do styku, no. Ale zase to bylo prostě, to byli vybraný lidi, jo, takže s těma se dalo normálně vyjít, tedy nebyl problém.“²⁰⁹

„Ale normálně, tak fárali jeden čas taky. No a ten jeden se tam někde dole zašil a chrápal tam někde za plechama a to oni ho tam schovali. Věděli o něm a schválně ho tam nechali. Ale když vyfárali, spočítali lidi, chyběl. No a všichni a teď se hledal. No a on dostal flastr navíc.“²¹⁰

---

²⁰⁸ ROZTOČILOVÁ, Dagmar, ROZTOČIL, Vojtěch, SELINGER, Pavel, pozn. 205, s.15-20.

²⁰⁹ Rozhovor s Jaroslavem Adamem, vedla Alexandra Šulcová, Dubnice, 6. 4. 2024.

²¹⁰ Rozhovor s Janem Šebkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Práci vězňů v dole dokládají i stavební plány dolu Křižany, kde byly navrženy dva typy šaten – jedna pro civil a jedna pro odsouzené.²¹¹ Čety každé ráno rozvážely speciální autobusy do jednotlivých pracovišť. V 80. letech byla v komplexu věznice otevřena budova Crystalexu, kde také část odsouzených získala práci.²¹² Aktuálně se v okolí věznice rozšiřuje Akademie vězeňské služby. Využívají některé budovy, prázdné díky poklesu obyvatel po ukončení těžby, a nabízejí stabilní zaměstnání.

3.3. Vojenský prostor Ralsko

Do vývoje Stráže také zasáhl vznik vojenského prostoru Ralsko na východním okraji města. Výstavbu vojenského tábora započala již nacistická armáda a nacházelo se zde strategické vojenské letiště Hradčany. To hned po válce obsadil vojenský útvar Strážní letka a začal zde budovat vojenskou oblast.²¹³ Dne 13. září 1947 došlo k rozšíření původního vojenského výcvikového tábora Bezděz až k východnímu okraji nádrže Horka. Výnosem ministerstva vnitra z 15. července 1950 vznikl Vojenský újezd Ralsko.²¹⁴ V prostoru VÚ muselo být vyklizeno a zaniklo na 20 obcí.²¹⁵

Mezi roky 1947 až 1968 zde cvičila Československá lidová armáda. V roce 1948 zde probíhal výcvik jednotek bojujících za samostatný Izrael.²¹⁶ V noci z 15. na 16. srpna 1950 zemřel v blízkosti obcí Stráž pod Ralskem a Hamr válečný hrdina Genmjr. Antonín Sochor.²¹⁷ V místě fatální srážky byl v roce 1958 postaven pomník.²¹⁸ Místní obyvatelé dodnes křižovatku familiárně přezdívají „u Sochora.“

Oblast se postupně neprodyšně uzavírala. Zpočátku mohli strážští obyvatelé s povolením vstupovat do lesa pro sběr lesních plodů a kácení dřeva. V roce 1954 došlo k uzavření pěší stezky ze Stráže do sousedního letoviska Hamr na Jezeře. Od roku 1966 pak občané města pozbývají možnost vstupu úplně.²¹⁹

---

²¹¹ Podnikový archiv DIAMO, *Projektový ústav uranového průmyslu Ostrov*, karton 465.

²¹² ROZTOČILOVÁ, Dagmar, ROZTOČIL, Vojtěch, SELINGER, Pavel, pozn. 205, s.15-28.

²¹³ BLAŽKOVÁ, Jana. VZNIK VOJENSKÉHO ÚJEZDU RALSKO. In: *Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska*. Okresní vlastivědné muzeum Česká Lípa, 1997, s. 9-36, ISBN BO-900B96-4-X.

²¹⁴ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 267, karton 57.

²¹⁵ BLAŽKOVÁ, Jana, pozn. 213, s. 9-36.

²¹⁶ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Jak probíhal výcvik vojáků pro Izrael v Československu 1948?* [online]. 2011 [vid. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/jak-probihal-vycvik-vojaku-pro-izrael-v-ceskoslovensku-1948--58435/>

²¹⁷ NOSEK, Michael. POLICIE ČR. *Genmjr. Antonín Sochor* [online]. 2023 [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/genmjr-antonin-sochor-1914-1950.aspx>

²¹⁸ NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. *Pomník generálmajora Antonína Sochora* [online]. [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pomnik-generalmajora-antonina-sochora-14651727>

²¹⁹ SOKA Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 267, karton 57.

Během okupace vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 obsadila sovětská vojska letiště Hradčany a postupně i celý VÚ Ralsko. Na základě *Smlouvy o pobytu sovětských okupačních vojsk v Československu* přešel areál pod správu sovětské armády. Sovětská vojska žila uzavřeným způsobem. Ačkoliv politická moc tajila porušování zákonů sovětskými vojáky docházelo k častým rvačkám pod vlivem alkoholu, vykrádání chat či obchodů, a hlavně k autonehodám.²²⁰ Na krádeže vzpomínal i jeden z narátorů:

„Prostě oni kradli (...) Takže to si nafasovala: Lampu, placku, takovejch pár drobností. Já jsem to položil. Šli jsme něco (...) Když jsme se k tomu vrátili, bylo to v prdeli. Na čež než jsem stačil dojít zpátky na provoz nafasovat nový, tak tam stáli kluci a říkali, hele, máš pájdu? Mám. Tak tady máš svůj vercajk. Ted' ti ho sem přinesli Rusové, koupili jsme to od nich. (...) Pak nám ukradli jeden a třičtvrtě kilometru potrubí při jedné ohromné zkoušce. My jsme to nevěděli, my jsme to kontrolovali večer, že jo, ráno jsme to startovali a v noci to ukradli. Takže nám vyteklo prostě spousta aktivní vody(...)“²²¹

Několik pamětníků si během vyprávění vzpomnělo na manželky sovětských vojáků, které do Československa přišly s důstojníky. Ty prý v dopoledních hodinách vykupovaly přednostně převážně nedostatkové zboží:

„No tak samozřejmě, my jsme byli příšerně naštvaní na ně, ale byli lidi, který s nimi okamžitě navázali kontakty a prostě kšeftovali a tak dál, což jsme nesnášeli a potom, moje generace matek, nebo takhle, tak jsme je nesnášely tuplem, protože samozřejmě v obchodě ovoce, zelenina prostě, zvlášť nějaký pomeranče nebo banány nebo něco to prostě nebylo. (...) a zatímco my jsme mohly dostat jenom jedno kilo třeba toho ovoce, tak si přišly Rusky, který nemusely stát frontu jako my, ale šly si rovnou k pultu a tam si mohly nakoupit. No tak si dokážeš představit, jak jsme je milovaly, že?(...)“²²²

Celkově však z rozhovorů vyplynulo, že se občané a vojenská posádka častěji nepotkávali a pokud tak pouze za účelem obchodu:

„S některými se dalo normálně komunikovat. Snažili se mluvit i česky, že jo. Měli svůj obchod vzadu tam, že jo. Tam měli všechno. Takže. Lidi tam chodili nakupovat taky.“

---

²²⁰ TOMEK, Prokop. VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV. *Dvacet tři podivných let pobytu sovětských vojáků v Československu* [online]. 2016 [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/dvacet-tri-podivnych-let-pobytu-sovetskych-vojaku-v-ceskoslovensku/>

²²¹ Rozhovor s Leem Kallistou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

²²² Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

*Protože to, co nebylo ve městě, tak se šlo k těm vojákům sovětským tehdy. Tam se nakoupilo. No a jinak. Já jsem s nimi osobně žádný problém nezažila, takže nevím, no(...)*²²³

---

²²³ Rozhovor s Ludmilou Plichtovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo shrnout vývoj města Stráž pod Ralskem zhruba od roku 1965, kdy ve městě začal probíhat geologický průzkum, do roku 1989, kdy padlo socialistické zřízení na našem území. Tato práce byla založena na archivním průzkumu primárně dvou archivů – Státního okresního archivu v České Lípě a archivu státního podniku DIAMO. Jako mimořádně přínosný se projevil Archiv odboru výstavby ve Stráži pod Ralskem.

K doplnění kontextu vývoje města bylo provedeno jedenáct rozhovorů na základě metody orálně-historické. Cílem provedení rozhovorů byla snaha zjistit, jak na město a jeho vývoj pohlíželi lidé, kteří byli v danou dobu jeho obyvateli. Některé otázky, které byly pamětníkům položené během rozhovorů, nejsou předmětem této práce. Mohly by se ovšem stát zdrojem pro další bádání. Jedná se převážně o sociální otázky. Výzkum nebral v potaz politické názory jednotlivých pamětníků.

Výsledkem archivního bádání je zjištění, že velká část projektů pro město i uranové doly byla zrušena v 80. letech s počátkem úpadku těžby. Jedná se především o projekt polikliniky, v jehož původní koncepci figuroval plán na výstavbu nemocnice. Stavba lůžkového křídla ovšem nikdy neproběhla. I tak je však poliklinika ve své dnešní podobě z velké části prázdná. V některých jejích patrech sídlí Městský úřad, knihovna nebo stanice policie. Další z naddimenzovaných staveb byla čistička odpadních vod, jejíž celková kapacita nebyla nikdy využita. Kulturní dům s několika sály se po své výstavbě těšil velké návštěvnosti, která však postupně upadala s měnícími se preferencemi pro formu trávení volného času. V plné kapacitě se dlouhodobě nevyužívá ani autobusové nádraží.

Nepopíratelným přínosem pro město byla stavba silničního okruhu, který odvedl projíždějící dopravu z centra města. Pro město tak malé velikosti také nebývá typické, aby mělo vlastní plavecký bazén nebo krytou sportovní halu. Z investic Uranových dolů ve městě stojí 26 panelových bytových domů a několik ubytoven, 8 bytových domů postavilo Okresní stavební bytové družstvo Česká Lípa a 3 bytové domy Ústav nápravné výchovy.

Během archivního výzkumu bylo náročné dohledat materiály, které by se věnovaly přímo stavbě bytovým domům a občanské vybavenosti. Archivní materiály uložené ve Státním okresním archivu v České Lípě byly primárně zaměřeny na dokumentaci Městského národního výboru a dalších institucí spadající pod výbor. Podnikový archiv DIAMO schraňuje převážně materiály související s rozsáhlými investičními projekty, jako byla

výstavba polikliniky a autobusového nádraží nebo různé studie, které byly zadány UD Hamr. Nedocenitelný přínos pro tuto práci má tedy Archiv odboru výstavby města Stráž pod Ralskem, kde jsou dochované původní projektové plány obytných budov. Dalším významným přínosem pro archivní bádání byly materiály, které byly soustředěny v soukromém archivu Miroslava Macáka. Jeho komparační fotografie nejenže doplňují text této práce, ale také ilustrují rozsah proměn, jimiž město prošlo.

Výsledkem orálně-historického výzkumu je překvapivé zjištění, jak pragmaticky vývoj města narátoři brali. Většina narátorů vzpomínala, že „vývoj *musel být, aby bylo kde bydlet*“. Právě získání vlastního bytu motivovalo většinu narátorů k příchodu do města po roce 1966. Dále z rozhovorů vyplývá, že ve městě bylo velmi dobré sociální zázemí. Prakticky všichni narátoři vzpomínali na dobrou dostupnost zdravotní péče a relativně vysoký počet obchodů, který ve městě býval. Výpovědi narátorů se rozcházejí ve vzpomínkách na stav zásobování. Jedna strana považovala obchody ve městě jako privilegovaně zásobované, zatímco druhá strana hodnotila situaci jako srovnatelnou s ostatními obchody té doby v jiných městech. Obecně narátoři vnímali privilegovanost hornického povolání. Můžeme konstatovat, že narátoři jsou si vědomi investic Československého uranového průmyslu a koncernového podniku UD Hamr. A to jak v otázkách sociálních, tak v otázkách zaměstnanosti. Překvapivé může být zjištění, že pouze jeden z jedenácti narátorů měl obavy z věznice v těsné blízkosti města. Nejde ani určit, zda obyvatelé města vnímali více problematiku věznici nebo kasárny sovětské vojenské posádky. V obou případech většina dotázaných brala tyto složky jako nutnou součást města.

Během rozhovorů s pamětníky nedocházelo k výraznějšímu rozporu mezi výsledky archivního výzkumu a jejich svědectvími. Většinou výpovědi pamětníků poskytovaly rozšíření či doplnění informací získaných z archivních materiálů. Jako ilustrace může sloužit zjištění, že rekreace horníků ve Štosu byla povinností, nikoliv pouze běžnou lázeňskou rekreací, jak by mohlo plynout z archivní dokumentace.

Ačkoliv je dnes těžba ukončena, podnik z města neodešel. Až minimálně do roku 2037 bude prováděna sanace chemické těžby. V průběhu těžby bylo do země vtlačeno několik milionů tun různých chemických látek. Aktuálně státní podnik DIAMO provádí odčerpání těchto látek a snižuje kontaminaci spodních vod. Některé z nevyužitých budov ze zkoumané doby spadají dnes pod Vězeňskou službu ČR, která zde vytvořila svou akademii. Z celého výzkumu

vyplývá, jak zásadní vstup uranové těžby do města měl, a to jak pro občany, tak pro město samotné.

Seznam použitých zdrojů

Archiválie

15 let uranových dolů [brožura]. 1981.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Autobusové nádraží*, karton 26/6.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 137.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/1.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/10.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/5.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/6.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/7.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 141/9.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 150, 151, 222, 223.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 163, 165, 166, 167.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 168.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 2.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 225, 226, 227, 228, 229, 231, 232.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 270-289.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 315, 316, 317.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 321.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 330.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 346, 347.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 348, 349.

Archiv odboru výstavby Stráž pod Ralskem, *Stráž*, č. p. 368, 369.

Chemická úprava uranového průmyslu 1972-1987 [brožura]. CHÚUP, 1987.

Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem. Díl II.

Osobní archiv Kateřiny Šulcové.

Osobní archiv Miroslava Macáka.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 219.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 229.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 237.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 247.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 249.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 256.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 257.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 259.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 261.

Podnikový archiv DIAMO, *Československý uranový průmysl, GŘ, Příbram*, karton Uli 264.

Podnikový archiv DIAMO, *Projektový ústav uranového průmyslu Ostrov*, karton 465.

Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, karton 41.

Podnikový archiv DIAMO, *ÚD Hamr*, Kronika ČSUP – oborový podnik Příbram odštěpní závod Uranové doly Hamr.

SOka Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*, Díl I.

SOka Česká Lípa, *Kronika ZDŠ Stráž pod Ralskem*.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 10, karton 8.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 138, karton 34.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 140, karton 34.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 149, karton 37.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 183, karton 38.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 216, karton 46.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 267, karton 57.

SOka Česká Lípa, *MěNV Stráž pod Ralskem*, inv. č. 53, karton 15.

SOka Česká Lípa, *Průvodce fondu JZD Stráž pod Ralskem*.

SOKA Česká Lípa, ZDŠ Stráž pod Ralskem, inv. č. 130.

Bibliografie

ANDĚL, Rudolf et al. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku III – Severní Čechy*. Praha: Svoboda, 1984. ISBN 25-089-84.

BÁRTÍK, František. Uranové doly n. p. Zadní Chodov a významné události roku 1968 a následné normalizace v materiálech StB. In: *Sborník muzea Karlovarského kraje*. Cheb: Krajské muzeum Karlovarského kraje, 2008, s. 237-252.

BLAŽKOVÁ, Jana. VZNIK VOJENSKÉHO ÚJEZDU RALSKO. In: *Bezděz: Vlastivědný sborník Českolipska*. Okresní vlastivědné muzeum Česká Lípa, 1997, 9-36 s. ISBN BO-900B96-4-X.

GAJDOŠÍK, Petr. *Průvodce fondu MěNV Stráž pod Ralskem*. Česká Lípa, 2003.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

KAFKA, Jan et al. *Rudné a uranové hornictví České republiky*. Ostrava: Anagram, 2003. ISBN 80-863-3167-9.

KAŠPAR, Ludvík et al. *Padesát let uranových dolů Hamr: příběh, který byl po mnoho let součástí života Českolipska a Liberecka*. Stráž pod Ralskem: Diamo s.p., 2016.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2008. ISBN 978-80-7277-041-0.

KÜLHN, Petr. RADIOAKTIVNÍ ZNEČISTĚNÍ ÚDOLNÍ NIVY PLOUČNICE V BÝVALÉM VVP RALSKO. In: *Bezděz*. Okresní vlastivědné muzeum Česká Lípa, 1997, s. 165-177. ISBN BO-900B96-4-X.

KURAL, Václav, RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem: Albis international, 2002. ISBN 80-86067-66-1. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ba6bb6c0-f234-11e4-88cd-005056827e52>

KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?: Češi a Němci v československém státě (1918-1938)*. Praha: R ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů, 1993. ISBN 80-901431-3-X. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:f60a10b0-9560-11e2-9a08-005056827e52>

NĚMEČEK, Jan. *Cesta k dekretům a odsunu Němců: datová příručka*. Praha: Littera Bohemica, 2002. ISBN 80-7214-519-3.

NOSKOVÁ, Jana. *Biografická metoda a metoda orální historie: na příkladu výzkumu každodenního života v socialismu*. Brno: Etnologický ústav AV ČR Praha – pracoviště Brno, 2014. ISBN 978-80-87112-84-7.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny - 4. díl – S-Ž* [online]. 1957 [vid. 2024-04-11]. Dostupné z: <https://mjc.ujc.cas.cz/search.php>

ROZTOČILOVÁ, Dagmar, ROZTOČIL, Vojtěch, SELINGER, Pavel. *Věznice Stráž pod Ralskem: 1973-2003*. Mimoň, 2003.

SLEZÁK, Jan. Historie těžby uranu v oblasti Stráže pod Ralskem v severočeské křídě a hydrogeologie. In: *Sborník geologických věd*. Praha: ČGÚ, 2001, s. 5-36. ISBN 80-7075-520-2. ISSN 0036-5289.

ŠINDLAUER, Zdeněk. *Severočeská transversálka*. Praha: Dopravní vydavatelství Malkus, 2008. ISBN 80-87047-12-5.

VANĚK, Miroslav, MŮCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2931-5.

VANĚK, Miroslav. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0718-3.

VÍT, Jaroslav. *Kronika města Stráž pod Ralskem*. Stráž pod Ralskem, 1998.

VOJTÍŠKOVÁ, Marie, VOJTÍŠEK, Břetislav. *Stráž pod Ralskem: Obrazy z dějin města*. Česká Lípa: End, 2002. ISBN 80-901955-7-1.

Fotografie

LAHOVSKÝ, Václav. Maraton Lamač 1985. Stráž pod Ralskem, 1985. In: Number czech sport magazin [online]. [vid. 2024-04-13]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/08/31/maraton-lamac-1985/>

LAHOVSKÝ, Václav. Vodní lyžování 1984. Stráž pod Ralskem, 1985. In: Number czech sport magazin [online]. [vid. 2024-04-13]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/08/31/maraton-lamac-1985/>

Internetové zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Databáze demografických údajů za obce ČR [online]. [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/databaze-demograficky-ch-udaju-za-obce-cr>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Malý lexikon obcí České republiky - 2017 [online]. [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/maly-lexikon-obci-ceske-republiky-2017>

DIAMO S.P. *Zahlazování následků chemické těžby* [online]. [vid. 2024-04-18]. Dostupné z: <https://www.diamo.cz/cs/tuu/chemicka-tezba>

FILMOVÁ MÍSTA. Dovolena s Andělem [online]. [vid. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://www.filmovamista.cz/317-Dovolena-s-Andelem?od=8&pocet=8&raditPodle=9&smerRazeni=0>

GEBAUER, Josef. Příspěvek k poznání severočeských urbářů [online]. Praha: Horizont, 1971 [vid. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:808696cd-15b7-4258-8cc5-ebddc8da3ea5>

LAHOVSKÝ, Václav. MARATON LAMAČ 1985 [online]. 2012 [vid. 2024-04-07]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/08/31/maraton-lamac-1985/>

LAHOVSKÝ, Václav. PLOUTVOVÉ PLAVÁNÍ 1989 [online]. 2012 [vid. 2024-04-07]. Dostupné z: <http://www.numberczech.cz/2012/09/27/ploutvove-plavani-1989/>

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Jak probíhal výcvik vojáků pro Izrael v Československu 1948?* [online]. 2011 [vid. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/jak-probihal-vycvik-vojaku-pro-izrael-v-ceskoslovensku-1948--58435/>

NÁRODNÍ FILMOVÝ ARCHIV. Dovolena s Andělem [online]. [vid. 2024-03-15]. Dostupné z: <https://nfa.cz/cs/25443-dovolena-s-andelem/o-filmu>

NÁRODNÍ MUZEUM. Poutač oslavný Den horníků [online]. [vid. 2024-04-03]. Dostupné z: <https://www.esbirky.cz/predmet/304062>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Kostel sv. Zikmunda. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Památkový katalog [online]. [vid. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-zikmunda-16018643>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Pomník generálmajora Antonína Sochora. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Památkový katalog [online]. [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pomnik-generalmajora-antonina-sochora-14651727>

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Průrva Ploučnice. NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV. Památkový katalog [online]. [vid. 2023-11-02]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/prurva-ploucnice-14615373>

NOSEK, Michael. POLICIE ČR. Genmjr. Antonín Sochor [online]. 2023 [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/genmjr-antonin-sochor-1914-1950.aspx>

SEVEROČESKÁ VODÁRENSKÁ SPOLEČNOST A.S. SVS zakončila rekonstrukci ČOV Stráž pod Ralskem: Tisková zpráva [online]. 2011 [vid. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://www.svs.cz/cz/verejnost/aktuality/archiv/svs-zakončila-rekonstrukci-cov-straz-pod-ralskem.html>

STŘEDNÍ ZDRAVOTNICKÁ ŠKOLA A STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA, ČESKÁ LÍPA, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE. Historie a současnost školy [online]. 2019 [vid. 2024-02-25]. Dostupné z: <https://www.skolalipa.cz/index.php/informace-o-skole/historie-a-soucasnost-skoly/historie-skoly>

TOMEK, Prokop. VOJENSKÝ HISTORICKÝ ÚSTAV. Dvacet tři podivných let pobytu sovětských vojáků v Československu [online]. 2016 [vid. 2024-02-18]. Dostupné z: <https://www.vhu.cz/dvacet-tri-podinnych-let-pobytu-sovetskych-vojaku-v-ceskoslovensku/>

Znak města. Stráž pod Ralskem [online]. [vid. 2024-02-06]. Dostupné z: <https://www.strazpr.cz/znak-mesta/d-1230>

Periodika

Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1976.

Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1977.

Zpravodaj Uranových dolů. č. 10, 1977.

Zpravodaj Uranových dolů. č. 14, 1977.

Zpravodaj Uranových dolů. č. 16, 1977.

Zpravodaj Uranových dolů. č. 2, 1978.

Rozhovory

Rozhovor s Eduardem Horčíkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

Rozhovor s Hanou Voříškovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

Rozhovor s Janem Šebkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Rozhovor s Janou Kallistovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Rozhovor s Jaroslavem Adamem, vedla Alexandra Šulcová, Dubnice, 6. 4. 2024.

Rozhovor s Leem Kallistou vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Rozhovor s Ludmilou Plichtovou, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 27. 3. 2024.

Rozhovor s Miroslavem Macákem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 20. 3. 2024.

Rozhovor s Tomášem Rychtaříkem, vedla Alexandra Šulcová, Stráž pod Ralskem, 28. 3. 2024.

Rozhovor s Vladimírem Karlíkem, veden Alexandrou Šulcovou, Česká Lípa, 21. 3. 2024.

Zákony

Nařízení vlády č. 4/1945 Sb., Vládní nařízení o volbě a pravomoci národních výborů. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-4>

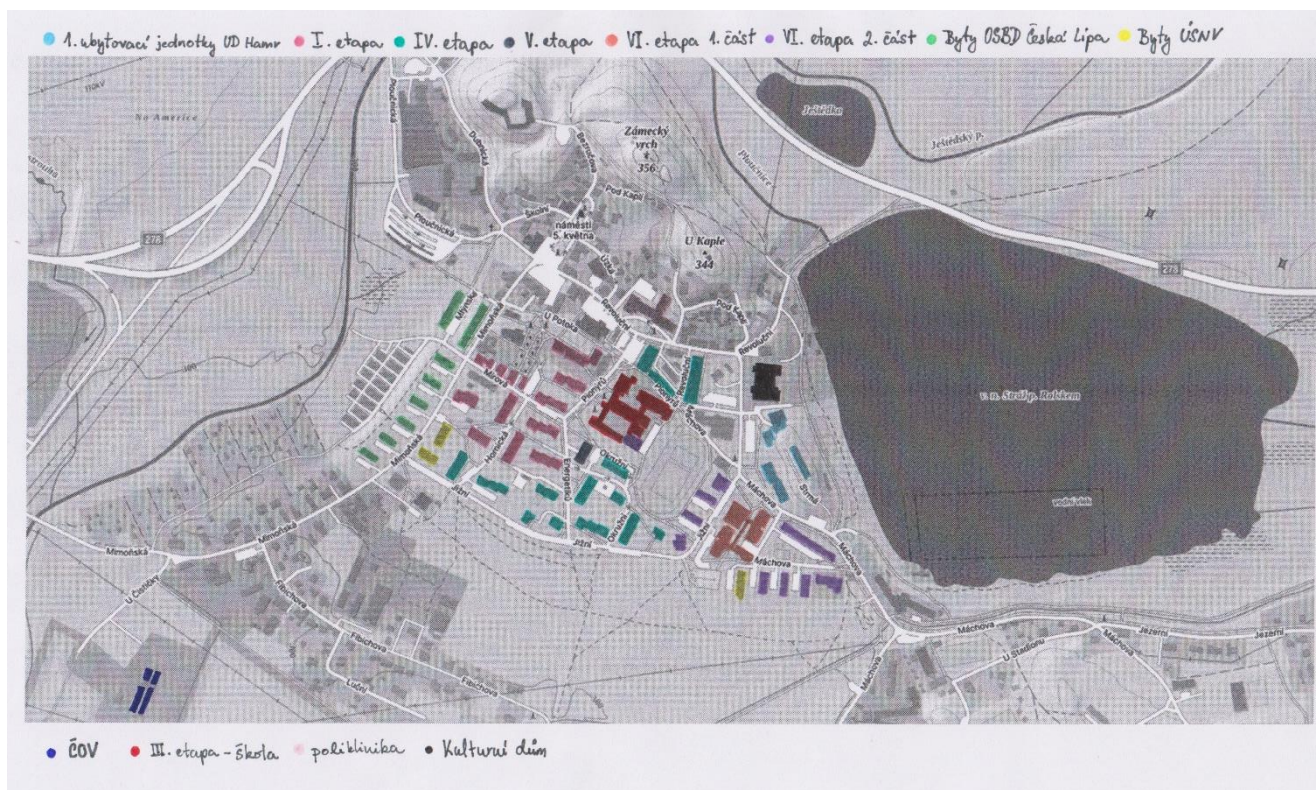
Seznam příloh

Příloha 1: Rozvoj města po stavebních etapách.

Příloha 2: Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů.

Přílohy

Příloha 1: Rozvoj města po stavebních etapách.

Příloha 2: Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů.

FP TUL

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Univerzitní nám. 1410, 461 17 Liberec

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: ..... *Harčík Miroslav* .....

Datum a místo narození: ..... *24. 4. 1998* .....

Adresa: ..... *Stráž pod Ralskem Hornická 318* .....

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: *20. 3. 2024 S.p.L.*

Podpis: *Leš*

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: ..... JANA KALLISTOVÁ .....

Datum a místo narození: ..... 20. 4. 1948 HRADEC KRÁLOVÉ .....

Adresa: ..... MAČHOVA 361, STRÁŽ POD RALSKEM .....

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

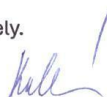
Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání:

20. 3. 2024 STRÁŽ POD RAL.

Podpis:

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: ..... JANA KALLISTOVÁ .....

Datum a místo narození: ..... 2. 9. 48 HRADEC KRÁLOVÉ .....

Adresa: ..... STRÁŽ P. R. - MAČHOVA 361 - 471 27 .....

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

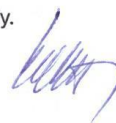
Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání:

20. 7. 2024

Podpis:

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: ..... *KW ŠEBEK* .....Datum a místo narození: ..... *6.10.1943 PRAHA* .....Adresa: ..... *HORNICKÁ 319 STRÁŽ PIR* .....

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: *20.3.2024*Podpis: *S. P. R.*

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: ..... *VLADIMÍR KARLÍK* .....Datum a místo narození: ..... *14.5.1957* .....Adresa: ..... *VLADIMÍRSKÁ 2509 ČESKÁ LÍPA* .....

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: *21.3.2024 Č. LÍPA*Podpis:

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: Edvard HoráčekDatum a místo narození: 3. 8. 1958, JičínAdresa: 441 27 Stráž pod Ralskem, MACHOVA 359

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání:

27. 3. 2024

Podpis:

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním citlivých údajů

Jméno a příjmení: Hana VOŘEŠKOVÁDatum a místo narození: 14. 9. 1973, Česká LípaAdresa: Hornická 322 STRÁŽ POD RALSKEM

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: 27. 3. 2024

Podpis:

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním
citlivých údajů

Jméno a příjmení: LUDMILA PLICHTOVÁ

Datum a místo narození: 24. 6. 1949 NOVÝ BOR

Adresa: HORNICKÁ 301 STRAŽ pod RALSKEM

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořizený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: 24. 3. ; Stráž pod Ralskem

Podpis: Plichtová

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním
citlivých údajů

Jméno a příjmení: Tomáš Rychtář

Datum a místo narození: 20. 1. 1964 Hradec Králové

Adresa: Křižany 419 463 53

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořizený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: 28. 3. 2024 S. p. R.

Podpis: Rychtář

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním
citlivých údajů

Jméno a příjmení: JAROSLAVA ADAMOVIČ

Datum a místo narození: 27.2.1953 ČESKÁ LÍPA

Adresa: DUBNICE č. 13, 47126

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: 6.4.2024 Dubnice

Podpis: y. Adamová

Souhlas se zpracováním a zpřístupněním
citlivých údajů

Jméno a příjmení: Jaroslav ADAM

Datum a místo narození: 1.11.1947 Sestavonice

Adresa: DUBNICE 13

Souhlasím, aby rozhovor, který byl pořízený v rámci bakalářské práce Městečko na uranu: Vývoj města Stráž pod Ralskem v éře reálného socialismu byl uložen v archivu TUL, archivu DIAMO s. p. a ve Státním okresním archivu v České Lípě.

Souhlasím, aby tazatelka, Alexandra Šulcová, dále zpracovávala mé osobní a citlivé údaje, které jsou obsažené v rozhovoru na základě zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů.

Souhlasím, s uveřejněním rozhovoru pro další badatele a studijní účely.

Datum a místo konání: 6.4.2024
Dubnice

Podpis: Adm